

TÖLLIN TYTTÖ

Eila Tölli-Kalinina

OSA 3/8

Ensimmäinen painos
KL-Paino Ylivieska 1998

Julkaistu sähköisessä muodossa
jatkokertomuksena

Etusivulla

heinä-elokuussa 2001

www.etusivu.net

Loppujen lopuksi aseman päällikkö oli saanut luvan, että meidät pantaisiin menemään härkävaunuissa. Se oli siinä mielessä parempi, meidän ei tarvinnut missään vaihtaa junaa, vaan pääsisimme perille asti samoissa vaunuissa. Ei taaskaan ollut mat-kustajajunan mukavuuksia, mutta sitä ei kukaan surrut. Siinä sekamelskassa vaunuihin yritti muitakin matkustajia. Joiltakin varastettiin vielä siinäkin tavaroita. Olisikohan ollut Nygordin perheeltä?

Juna lähti nyt länteen. Kuulosti kuin vaunujen rattaatkin olisivat hokeneet Karja- laan, Karjalaan. Juna meni nyt parempaa vauhtia kun tullessa. Seurasimme jännittyneinä Uralin vuorten ylitystä. Lähestyimme Vologdaa. Vologdassa meitä tulee tapaamaan Karjalan metsäteollisuuden edustaja. Hän tarkastaa listat, katsoo, minkälaista väkeä junassa on. Muut eivät tuo mieleen epäilystä, mutta Pappilan vanha pariskunta ei miellytä tarkastajaa.

–Teitä emme voi viedä Karjalaan, teidän täytyy jäädä tänne Vologdaan.

–Emme voi jättää heitä, he ovat aina olleet matkassamme. He eivät ymmärrä mitään muuta kieltä, kuin suomea. Tehkää jotain, mutta emme jätä heitä.

–Ettekö ymmärrä, olette menossa rintamavyöhykkeelle, ei siellä ole asuntoja, eikä mukavuuksia. Miten luulette vanhojen ihmisten tulevan siellä toimeen?

–Mutta minne he joutuvat?

–Sitä pitää vielä miettiä.

–He eivät ymmärrä yhtään venäjää, ja nyt joutuvat yksin aivan tuntemattomien ihmisten joukkoon, jokainen yritti jotenkin vaikuttaa, että vanhukset pääsisivät joukon mukaan.

–Viekää meidät sinne Helsingin kylään, onhan se siellä Siperiassa, vaikka ei kukaan meille siitä kertonutkaan,– meinasi Jussi.

–Olette jo Euroopan puolella, kuka teitä lähtee takaisin Siperiaan kuljettamaan. Ja onko olemassa koko Helsingin kylää,– edustaja oli taipumaton.

–Ei meistä kukaan sitä siellä löytänyt, eikä siperialaisetkaan tienneet sen olemassaolosta, mutta siellä voisi olla vielä suomea puhuvia ihmisiä.

–Kaikki vaunuihin! Juna lähtee!

Pappilan vanhukset jäivät Vologdan asemalaiturille nyyttyineen. Sofi, joka oli paljon maailmaa nähnyt, asunut Norjassa, Ruotsissa, Kanadassa, istui aivan rauhallisena, ei yksikään lihas kasvoilla värähtänyt. Jussi-paran leuka alkoi täristä, ja silmät täydyivät kyynelillä. Koskaan kukaan ei kuullut Pappilan vanhasta pariskunnasta. Vaunuihin palattiin alakuloisina.

–Voi perkele! –Noituivat miehet.

Juna lähti länteen, kohti uutta vaihetta elämässä.

Talvella Eeva hoiti kaneja, punoi pehmeästä kaislasta koreja, lämmitti kylän saunaa. Teki mitä käskettiin, osata piti kaikkea. Talvella olo tuntui paremmalta, eikä malariakaan niin usein väristänyt. Kylmä vain oli aina, kun ei ollut vaatteita.

Astrakanin alueella käytettiin kolhoosin peltotöissä kameleja. Keväällä pantiin Eeva peltoa karhimaan kamelilla toisen tytön kanssa. Kameli oli sen verran erikoinen eläin, että se ei pitänyt kaikista. Jos lähestyjä ei ollut mieluinen, sai hän aimo annoksen kamelin sylkeä kasvoilleen. Kamelia piti kohdella oikein ja kunnioittaen. Jos sille antoi käskyn:

–Tshok! – Meni kameli kiltisti polvilleen ja sai turvallisesti istua kyttyröiden väliin. Eeva oli ennemmin ollut hevosen selässä, siksi tunsu olonsa kamelin selässä turvallisiksi.

Työkaveri, toinen tyttö, ei ollut koskaan tekemisissä eläinten kanssa, kun kameli alkoi nousta takajaloilleen, niin se aina nousee makuultaan, tyttö nosti sellaisen vinkumisen, että toinenkin kameli meni heti polvilleen. Työjohtaja lähetti tytön pois.

–Ei sinusta ole kamelin selkään.

Niin Eeva joutui karhimaan koko pellon yksin.

Eeva oli taas monta kertaa kirjoittanut äidille, mutta vastausta ei saanut yhteenkään kirjeeseen. Missä perhe oli? Karjala oli kaukainen maa astrakanilaisille, tiedettiin, että pohjoisessakin osa Neuvostoliiton maata on miehitetty, mutta ei kukaan osannut sanoa missä päin. Eikä tieten Eeva osannut oikealta ihmiseltä kysyä. Olihan niitä semmosiakin harrastelijoita, jotka aina merkitsi kartalle rintaman tilanteen.

Kirjeet Eeva lähetti entisellä osoitteella Paihin, mutta kun ne eivät palanneet takaisinkaan. Tavallisesti hyvin toimi järjestys, että jos kirjeensaaja ei ole paikkakunnalla tavattavissa, kirje palautetaan lähettäjälle. Mutta kun eivät palanneet.

“Olenkohan jäänyt aivan yksin maailmaan?”– Usein ajatteli Eeva.

Yksi kylän vanha nainen jäätyään yksin, kutsui Eevan luokseen asumaan. Naisella oli lehmä, Eeva auttoi häntä talon töissä ja sai nukkua asunnossa, jota lämmitettiin kaislalla. Hän sai alleen patjan, joka oli täytetty heinillä. Elämä tuntui jo vähän paremmalta, vaikka vuoteella ei ollut ollenkaan liinavaatteita ja puute oli kaikesta.

Paikkakunnalla ei tietty suomalaisista mitään. Koko aikana Eeva ei voinut puhua äidinkieltä ollenkaan. Hän saattoi nähdä unen, jossa puhuttiin suomea, tai sitten joitakin asioita entisestä elämästä muisteli suomenkielellä. Mutta ääneen lausuttua puhetta ei olisi kukaan ymmärtänyt.

Meidän juna saapui Belomorskiin. Harvoin kuuli puhuttavan Belomorskista, kaupungin statuksen se oli saanut silloin, kun Belomor kanava oli otettu käyttöön.

Täydellä nimellä kanavaa nimitettiin Stalinille nimitetty Belomor -Baltia kanava. Mutta useimmin sitä sanottiin vain Stalinin kanava. Sen jälkeen, kun kanava alkoi toimia, asukkaat ylpeästi nimittivät Belomorskia viiden meren kaupungiksi.

Enemmistölle se oli vain Soroka. Rautatieasema oli vieläkin Soroka. Belomorskissa oli pieni kalajalostomo, kalastusalukset kulkivat Barentsin merellä turskaa pyytämässä.

Pienemmät alukset risteilivät Vianmerellä, kalastettiin silakkaa, kuoreita y. m, sodan aikana pyydettiin hylkeitäkin. Osa kalasta meni jalostettavaksi Murmanskiin, osa jalostettiin paikanpäällä.

Kalastajat eivät harrastaneet maataloutta. Kaupungilla oli karu näky, se on rakennettu Uikujoensuuhun, joka laskee vetensä Vianmereen. Uikujoki haaraantuu ja monena osana yhtyy mereen. Asutus on rakennettu aivan kuin saarille, joita yhdistää monet vanhat puusillat. Vettä ja kallioita, ei viheristutuksia, eikä suurempia rakennuksia.

Vanhat kalastajien talot ovat lujaa tekoa. Tilat kotieläimille ovat saman katon alla. Sisäänkäytävästä pääsee asuintiloihin ja vastapäisestä ovesta eläinten puolelle, jossa tila on kahdessa tasossa: heinäsäiliö navetan katolla, tai samassa tasossa asuintilojen kanssa, kotieläimet alhaalla. Sahanpuoleisessa kaupunginosassa on sahan työläisten

kaksikerroksisia puutaloja, samanlaisia puutaloja on kalasataman puolella. Sahalla on joitakin Beljajevin, entisen sahanomistajan, rakennuttamia tiilihalleja. Osa kaupungin asukkaista on evakuoitu. Belomorsk on nyt Karjalan Tasavallan pääkaupunki. Karjala on Maaselkään asti miehitetty. Belomorskissa toimii Tasavallan hallinto ja Karjalan rintaman päämaja.

Syntyy arvioita, mistä kaupunki on nimensä perinyt. Belomorsk on selvä, Viananmeri on venäjäksi Beloe more, siis Valkea meri, Valkean meren kaupunki. Sorokasta taaskin on monella oma tulkintansa, eikä ehdottomasti nämä minunkaan tiedot ole oikeita.

Venäjänkielen tutkijan Lev Uspenskin mukaan neljäkymmentä, sorok, on sellainen luku, joka tarkoittaa paljon, joskus sitä on käytetty osoittamassa arvokkaiden turkisnahkojen määrää.

Vanhoissa kauppakirjoissa voi olla merkittynä viisi neljäkymmentä sopulinnahkaa, seitsemän neljäkymmentä majavannahkaa. Sitä, että ”sorok” tarkoitti juuri neljäkymmentä, ei tiedetä, mutta tiedettiin, että sorok (neljäkymmentä) arvokasta nahkaa riitti miehen päällysvaatteeseen.

Siltoja on paljon ja saarekkeitä on paljon, kumminkin vähemmin kuin neljäkymmentä, mutta nimi on vanha, ja ”paljon” on voitu ilmaista neljänäkymmenenä. Voihan nimen yhdistää harakkaankin, sorok + a, soroka se olisi jo harakka.

Onhan Belomorskin lähiöllä nimi Zolotets. Zoloto olisi kultaa, jonka pienennetty lempinimi olisi Zolotets. Joku tiesi vielä yhden version, jakaa sana ja siitä tulee Zol otets, vihainen isä. Tämä on kauniimpi versio, sulhanen vei isältä tyttären ja isä oli siitä ikänsä vihainen, zol otets.

–Jättäkää jo, kyllä sen asiantuntijat selvittävät.

Belomorskissa vaunut työnnettiin vararadalle. Kaikki sai käydä saunassa. Läheltä löytyi ulkovessa, ei tarvinnut kyykistellä pensaiden takana. Mutta vessassa taisi olla semmoinen sotku, että ei sinne ihminen tahtonut sisälle mahtua. Piti tarkasti katsoa, mihin jalkansa asetti, sillä eipä tahtonut olla edes jalan sijaa. Milloinkahan näitä opitaan käyttämään ?

Seinän takaa miesten puolelta kuului outoja ääniä. Mitähän siellä tapahtui? Vaikka olisi jollain sairauskohtaus ja siellä tarvittaisi apua. Ei sinne voi mennäkään, onhan se miesten puoli, väliseinässä huomasi oksanreiän, entä jos kurkistan. Nuori upseeri seiso i lähellä seinää, hieroi sukupuolielintään, joka oli paisunut.

En uskaltanut liikahtakaan, menin likasen puuseen pimeimpään nurkkaan ja odotin kunnes kuulin miehen poistuvan. Olinhan minä melko paljon lukenut ja jotenkin aavistin, että nyt ei saa ilmaista itseään.

–Missä sinä hyppäät? Kaikki ovat jo vaunuissa, tämä lähtee taas aivan kohta, lähtö on jo ilmoitettu, - torui äiti minua.

En voinut kertoa, missä olin ollut ja mitä jouduin näkemään, enkä koskaan sanonutkaan miksi olin vähällä myöhästyä junasta.

Sillä aikaa metsäteollisuustrustista "Sevkarellis" oli käyty tapaamassa ja kerrottu, että nyt lähdemme itään päin uuteen metsäteollisuuspiiriin.

–Olosuhteet eivät ole kiitettäviä, mutta tähän ymmärrätte, että on menossa sota tässäkin Karjalan alueella. Muurmannin rata toimii vain Segezhan ja Murmanskin välillä, puu on veturien polttoainetta, kivihiiltä emme saa. Odotamme teiltä hyviä työtuloksia.

Seitsemäs päivä heinäkuuta 1942 saavuimme Malengan asemalle, se on satakolmekymmentä kilometriä itään Belomorskista. Ei oikeastaan mitään asemaa edes ollutkaan. Vanha härkävaunu seisoj syrjässä, siinä toimitettiin junien liikenne, pieni nurkkaus oli laudoilla eristetty odotushuoneeksi. Liikenne oli vilkasta, rautatieyhteys toimi vain tätä rataa myöten itään, sitä pitkin liikkui pääosin armeijan kalustoa länteen ja itään haavoittuneita.

Joka puolelta rautatietä ympäröi suo, sen haju oli tuttua, ja mieluista. Asutuskeskus oli parin kilometrin päässä asemalta. Rautatien vierellä on kapulatie, se on jäänyt rautatien rakentajilta, ja on vielä melko hyvässä kunnossa.

Asutuskeskus on jäämistöä vankileiristä, vangit olivat olleet rakentamassa rautatietä. Pieni konttoori, kaksi pitkää parakkia, joitakin pienempiä taloja joissa oli asuneet vankileirin päälliköt ja vanginvartijat. Pienemmät talot olivat nykyisen johtokunnan hallussa. Meidät tuotiin parakkiin. Parakissa on laverit, ylempi, koko parakin pituinen, kummallakin seinällä. Alhaalla aina kahden laverin välissä on kapea väli. Meidän kanssa samaan välikköön asettuivat Norlundin Emppu ja Magrid. Meidän tila oli yksi lava, noin puolitoista metriä leveä. Jos Norlundit ja me yhtäaikaan istuimme laverin laidalla, olivat polvet vastakkain niin lähellä, että koskettivat. Niinpä me Villen kanssa olimme melkein koko ajan lavereilla jalkoineen.

Keskellä suurta parakkia on metallista tehty uuni, jonka päällä yötä päivää kiehuu jotain purkkeja ja pakkeja. Keitetään kaikkea, mikä kelpaa syötäväksi, sieniä, juolukoita ilman sokeria, muiden marjojen aika ei ole vielä tullut. Uunin ympärillä kuivataan sateessa kastuneet vaatteet ja jalkineet. Parakissa on tukala ilma, hien ja työvaatteiden haju.

Saimme leipäkortit ja ruokalakortin, jolla haetaan ruokalasta valmista ruokaa.

Ravintonormia ei saa kuivana muonana, se täytyy ottaa ruokalasta keitettynä. Normi on niin pieni, että sitä ei kukaan jaksaisi venyttää kuukaudeksi. Päivän leipänormi on 600 grammaa, työnormin ylitettyä saa lisää 200 grammaa. Meidät Villen kanssa on aluksi hyväksytty huollettavina, joka tarkoittaa 400 gramman leipäannosta päiväksi. Heikoille leiville palattiin Karjalaan.

Äiti, Kopsen Maija ja paljon muita naisia lähetettiin alalanssille lastaamaan vaunuja, puutavara oli sahattu metrin pituisiksi polttopuiksi, niitä mahtui aina yhteen vaunuun noin 30 kuutiometriä. Oli siinä nakkelemista ja kantamista, kun pino saattoi olla jonkun kymmenen metrin päässä vaunusta. Raskaimmat pölkyt nakeltiin yhdessä, yhtäaikaan pölkyä heilautettiin ja se lensi vaunuun. Maija on nyt paluumuuttajana Suomessa ja vieläkin muistelee:

–Olimme me niin eripituisia, mutta kyllä se meiltä kävi.

Maija oli aina ollut hyvä työtä tekemään, ja pärjäsi siinä, missä miehetkin. Viola samoin kuin me, oli alaikäinen, huollettu.

Naisten kanssa lastaushommissa oli Karjalan Tasavallan ansioituneen näyttelijän Toivo Romppaisen vaimo, jotain kertoessaan hän käytti paljon sananlaskuja ja aforismeja. Hänen tytär Erta otettiin konttooriin töihin, naisille rouva kertoi:

–Jokaisella on oma risti, mutta minulla on konttoristi, –omalla iloisella tyylillään kertoi rouva.

Miehet lähetettiin metsätöihin, joitakin naisiakin meni metsään oksia karsimaan. Hakkuupalstat olivat alkuvaiheessa lähellä, kun hakattiin avohakkuulla ja tavara meni veturien polttopuuksi.

Me, alaikäiset emme tyytyneet huollettavan osaan, jo pelkän leipänormin takia meidän täytyi saada työtä. Menimmeikin suurella sakilla ja keksittiinhän meillekin hommia. Meidät, keskenkasvuiset lähetettiin kantamaan niitä metrin pituisia puita hakkuupaikalta alalanssille, siihen rautatien läheisyyteen. Siihen kasvoikin ajan myötä alalanssi useammalle kymmenelle tuhannelle kuutiometrille puutavaraa. Mutta se oli sitten, myöhemmin.

Ennen työn aloittamista saimme jalkineet, narusta punotut virsut, melkein kaksi kerta niin isot, kun omat jalat. Työllämme oli virallinen nimi: juonto ylälanssilta alalanssille olkapäällä. Oli mukana aikuisia naisiakin. Kyllä illalla tunsimme olleemme juontamassa olkapäällä, vaikka ompelimme vanhoista toppatakinresuista olkapäälle suojan, joka kiinnitettiin narulla paikalleen, olkapää oli naarmuilla ja mustelmilla aina.

Naruvirsut kuivalla maalla olivat raskaat ja tarttuilivat juurakkoihin, suolla vettä tuli ja meni pois vapaasti. Teimme työtä niin paljon, kuin jaksoimme, päivän normi oli täytettävä, että saisi lisäleipäannoksen puolenkuun tuloksen mukaan seuraavaksi puoleksi kuuksi. Joskus olimme väsyneitä ja sillä päälläkin, että ei olisi haluttanut liikkuaan, puhumattakaan raskaiden puiden kantamisesta. Istuimme pinon takana ja haaveilimme, mitä teemme kun sota loppuu. Toistimme kuultuja rintamauutisia.

Karjalan rintamalla taistelut jatkuu Maaselän ja Kiestingin suunnalla. Leningrad on saarrettu. Jostain rautatien lähettyviltä on saatu kiinni desantti. Stalinin kanavaa pommitetaan. Kuvitellaan, mitä saattaisi tapahtua, jos Stalinin kanavan sulut pommitettaisiin hajalleen, koko Belomorsk jäisi veden alle. Mistä lie semmostakin tietoa meillä olisi ollut.

Meillä oli niin paljon asiaa, että emme sinä päivänä kerinneet tehdä juuri mitään. Illalla meidät kutsuttiin konttooriin. Toimitusjohtaja Bezzubikov, hänet tunsimme jo Paista direktöörinä, käsitys toimitusjohtajasta on tullut vasta myöhemmin, päänsinööri Ljusin, muita johtokuntaan kuuluvia miehiä. Vuorotellen he puhuivat hyvin tärkeän näköisenä: –Olette vielä niin lapsellisia, ettekä ymmärrä, että on sellainen sota, jota maailma ei ole vielä nähnyt, jokainen on velvollinen tekemään osansa, että koittaisi voiton päivä, – puhui Bezzubikov, hän oli itsekin ison perheen isä ja näki meissä varmaan lastensa mahdollisen kohtalon.

–Ymmärrämme, että työ on raskasta, mutta miehiä ei riitä kaikkiin raskaisiin töihin, he ovat sodassa ja ne jotka ovat täällä, kaatavat metsää.

Kuulimme vielä monta “kasvattavaa” puheenvuoroa. Nyökytimme vain päätämme ja olimme hyvin pahoillamme. Arvasimme, että Lili Laiho on tehnyt raportin, josta konttoorissa nähtiin meidän työn tulokset. Suutuimme, vaikka senkin ymmärsimme että

ei se mitenkään ollut Lilin syytä, hän oli vain ylösottaja –puunmittaaja. Tuntui, että Lilille pitäisi kostaa.

–Tytöt, tehdään Lilille kepponen, –ehdotin.

–Miksi me hänelle? -meinasivat Margit ja Kaani.

–Ei mene juoruamaan ja päiväkin on niin aurinkoinen, ei taaskaan haluta nuita pöllejä kantaa.

Houkuttelin tyttöjä.

–Mitä sinä tälle päivälle olet keksinyt?–Tytöt oli kiinnostuneet.

Koko päivä meni pinojen takana puhuessa. Tiesimme, että Lili on jonkun verran hajamielinen, hän ei muistanut, mitkä pinot oli antanut meidän kannettavaksi. Pian siinä tuli iltapäivä ja Lili oli jo liikkeellä ottamassa ylös työt. Olin siinä päivällä jo katsellut sopivan pinon pohjan, johon käskin kaikkien tulla pian. Kun Lili tuli meidän kohdalle, istuimme pitkän pinon pohjalla ja teeskentelimme olevamme oikein väsyneitä.

–Tehän olette olleet tänään ahkerana, vähän lepäätte, eikä tarvitsekaan aloittaa uutta pinoa, saatte mennä parakkiin lepäämään.

Ei siitä petoksesta mitään iloa ollut, kun Lili ei edes epäillyt meidän valehtelevan.

Konttoorissa päättivät, että nuhtelu auttaa. Tehtiinhän sitä työtä aivan kunnollakin, olkapäät mustelmista kipeänä, mutta kun olimme viisi -kuusitoistavuotisia, tuli tehtyä kaikenlaista, eikä aina viisammasta päästä. Ja mikä ihme, että keksittiinkin jotain helpotusta, ottaappa olkapäälle itsensä kokoinen pölkky, kantaa mäeltä notkoon, nousta toisen kukkulan päälle, jos se otti jalkoihin, niin kyllä se otti päähänkin. Eikä sitä päätäkään aina osattu oikein käyttää.

Monta kertaa vielä joudun toistamaan, että onneksi riitti osallemme viisaita ja kärsivällisiä ihmisiä.

Ensimmäisestä syksystä ja sitten talvestakin tuli oikein vaikeita. Monta kertaa muistettiin, että jos sittenkin sieltä Siperiasta pidettiin liian kiirettä Karjalaan. Kesällä sai metsästä marjoja ja sienä, järvistä kalaa, jotenkin pärjättiin. Mutta järvetkin olivat kaukana ja työpäivä kaksitoista tuntia, eikä sunnuntaitkaan olleet vapaita. Vaikka kuinka hyvin olisi tuntenut luonnon ja löytänyt sieltä jotain, ei voinut käyttää hyväksi luonnon antimia, sillä voimat eivät riittäneet ja tuli pimeät yöt.

Malengaan avattiin ”vitamiinitehdas”. Belomorskin saha valmisti aivan pieniä lautalevytaloja, joitakin tuotiin Malengaankin. Semmoiseen muurattiin pata, yksi henkilö valmisti havuneulasista juomaa. Juoma makeutettiin sakariinillä ja se olikin sitten sitä vitamiinijuomaa.

Juoma tuotiin ruokalaan ja ennen kuin sai ruoan, piti juoda mukillinen juomaa.

Huolimatta näistä toimenpiteistä ihmiset sairastuivat keripukkiin.

Hakkuut siirtyivät kauemmaksi, tehtiin kapulatie, jonka päälle kiinnitettiin kiskot, kiskoja myöten kuljetettiin nyt metsästä puutavaraa ensin käsivoimin, myöhemmin tulivat hevoset. Juonto olkapäällä väheni ja meitä alettiin järjestellä muihin hommiin. Jouduin oksia karsimaan, aikuinen mies oli parina kaatamassa puita. Hän pahoitteli työjohtajalle:

–Hyvänen aika, mitä hyötyä luulet olevan tuosta oksankarsijasta? Puolet ajasta en edes näe häntä oksien seasta.

–Pane hänet tekemään kunnolla työtä!– Huitasi kädellä mestari.

–Kyllä hän yrittää, ei voima lisäänny haukkumalla. Olen pahoillani, mutta emme saa kahden hengen normia millään tehtyä.

Ilmat kylmenivät, jalat aina vedessä ja vielä niskaan satoi vettä, minä en kestänyt, minua oli aina vaivannut angiina. Sairastuin vakavasti ja menin heikoksi. Juuri silloin alettiin kerätä tietoa, olisiko halukkaita jatkaa koulua. Paikanpäällä ei ollut koulua ollenkaan, olisi pitänyt mennä Njuhtshaan ja asua internaatissa, koululaisten yhteisasunnossa.

–Minä en mene, – ilmoitti heti Ville, hän oli täyttänyt neljätoista ja oli työhönsä tyytyväinen. Kun saavuimme Malengaan, lähetettiin hänet sahanterottajan apulaiseksi, nyt hän terotti jo itse pokasahan, ja terän jakokin onnistui häneltä aivan kuin ammattilaiselta.

–Jos pantas Eila kouluun, ei se jaksa metässä kuitenkaan, eikä sen ruoka-annos niin kalliiksi tulis, kyllä kai me pystymmä häntä ees tämän vuojen kouluttamaan.

–Menkööt vain, muutenkin hän on aina sairas, minulla on edes lämmin työpaikka, -- puhui Ville äidille, aivan kuin aikuinen mies.

Njuhtsha oli viidentoista kilometrin päässä, Vienanmeren rannalla kalastajakylä. Njuhtshajoen rannoille oli rakennettu tyypillisiä kalastajien taloja, joissa saman katon alla oli tila kotieläimille, heinälle ja ihmisille. Taloista näki, että elämä on joskus ollut kylässä vaurasta. Kylän näky oli karu, se johtui siitä, kun kylässä ei ollut ollenkaan viheristutuksia, puita, pensaita, kukkia.

Njuhtshalaiset tykkäsivät kertoa tarua, jonka mukaan tsaari Pietari suuren ensimmäinen tie Sankt-Peterburgista Arkangeliin meni Njuhtshan ja Sumskiiposadin kautta. Siellä, missä ei ollut vesitietä, Pietarin laivaa hinattiin pyöreitä puita myöten.

Lähetettiin listat Njuhtshan kouluun menevistä oppilaista, siellä järjestettiin meille asunto, internaatti. Kaikkiaan meitä oli noin parikymmentä, suomalaisia tyttöjä minun lisäksi oli Takkisen Margit, Niemen Kaani, Lehtimäki Viola, Norgord Aune ja Tuomaisen Kerttu, muut olivat venäläisiä lapsia.

Ei meillä mitään jakoa kansallisuuden perusteella ollut, mutta suomalaiset tytöt olivat tuttuja jo Paista, paitsi Tuomaisen Kerttu oli Kiestingistä.

Suurempi, uudempi koulu oli väliaikaisesti sotilassairaalana, haavoittuneita oli muissakin taloissa.

Niin syksyllä 1942 meistä tuli taas koululaisia.

–Puita teille tuodaan, mutta sahata ja hakata teidän täytyy itsenne. –Teki internaatin johtaja meille selväksi. Henkilökuntaa internaatissa oli vain kolme henkilöä, johtajan lisäksi kokki ja kasvattaja, hänellä ei ollut paljonkaan vaikutusvaltaa meihin. Hän asuikin internaatin yhteydessä, että olisi voinut pitää meitä silmällä yötä päivää.

Työläisen ruokanormin jälkeen eväät tuntuivat vähiltä, 400 grammaa leipää ja kerran päivässä jotain laihaa velliä. Jos siihen olisi lisänä pottuvoita, ja voita leivän päälle, niin tottahan se 400 grammaa tuntuisi melko isolta palalta. Kokki, Anfisa Petrovna, tunteellinen ihminen joskus toi kotoaan jonkun perunan meidän velliin, mutta hänellä oli myös perhe, ja hän oli ainoa työntekijä perheessä. Toisinaan hän jakoi meille laihaa velliä kyneleet silmäkulmassa. Virallisesti hänen työpäivä alkoi kello kymmeneltä aamulla, mutta hän oli paikalla jo kahdeksalta joka aamu, niin että ennen kouluun lähtöä saimme ainakin kuumaa teetä.

Tuntien päätyttyä koulussa, menimme kolhoosin perunamaalle, sato oli korjattu, mutta aina sieltä joku peruna löytyi. Kun maa jäättyi, siirryimme turnepsia korjaamaan. Keräsimme nekin, uunin tuhkassa niitä paistettiin. Pakkaset tulivat jo lokakuussa, se tarkoitti sitä että kaikenlainen lisäruoka loppui.

Toista vuotta on Petroskoi miehitetty, taistelut ovat melko lähellä, Maaselässä. Kun yöllä on hiljaista, kuuluu meille asti ammuntaa. Satunnaiset vihollisen koneet saattoivat tulla rintamalinjan yli ja niitä oli nähty Njuhtshan asemallakin, eikä ainoastaan nähty, vaan lentokoneesta oli peloteltu kuularuiskulla, jonnekin lähelle oli heittänyt pommin. Ei se saanut mitään vahinkoa aikaan, mutta kylvi pelkoa ja paniikkia ihmisten mieliin.

Miten me kestämmme tämän talven? Olisiko sittenkin parempi ollut olla töissä?

Olisimmehan saaneet vähän enempi ruokaa. Näitä asioita vatvoimme jo satoja kertoja, kuka aloitti, kuka jatkoi, ei muistettu, eikä sillä ollut merkitystä.

Kun Muurmannin rata oli poikki ja itään päin rataosuus oli melkein kokonaan armeijan tarpeiden kuljetuksen käytössä, tuli osa jauhoja merta myöten Ameriikasta Murmanskiin.

–Muistatteko minkälaista leipää Leivo paistaa ameriikkalaisista jauhoista, –muistutti Aune Norgord. Leivo on suomalainen mies, ja Malengassa leipurina.

–Kuuteensataan grammaan tuli kokonainen limppu, –yritti pieni Shura olla puheessa mukana. Shura oli Kononovien ottotyttö mutta he pitivät hänestä hyvää huolta.

Aina nätisti pukeutunut ja hiljainen Kerttu Tuomainen huokaili, eikä sekaantunut toisten puheisiin. Hän oli tullut äitinsä, Nastja Tuomaisen, kanssa Kiestingistä ja he olivat saaneet mukaansa vähän enemmän vaatteita. Nastja oli metsässä töissä, kuntokin hänellä oli pysynyt hyvänä ja hän jaksoi tehdä niin paljon töitä, että oli stahanovilaisten kirjoilla. Oliko Kerttu niin vähäruokainen, vai oliko hänen äidillä lisätulolähde, mutta Kerttu ei ollut aina niin nälissään, kuin me toiset. Hän istui aina laskuhameessaan niin taitavasti, ettei yksikään lasku jäänyt ruttuun.

–Kun olin pieni, kaivoin veljeni Karlon varpaiden väliä, hän tykkäsi siitä. Missä Karlo nyt on, onko hän elossa?– suri Kerttu.

Muistin Siperian kaksoiskortit ja rupesin hautomaan ideaa tehdä se uudestaan. Odotin, että jäimme huoneeseen vain isommat ja vastuuntuntevat.

–Kutsukaa tänne Sotskov Ivan, – huusin ovenraosta pienemmille.

–Pitääkö jonnekin mennä? –Ivan oli pojista isoin ja valmis lähtemään heti, kun pyydettiin. Niin puiden teko jäikin melkein Ivanin varaan, mitä me sisälle kannoimme ne. Aloitin asiani varovaisesti. Jos minua ei ymmärretä, niin jääköön asia sikseen.

–Mitä sanoisitte, jos yrittäisimme saada toiset kortit? Se olisi rikos, mutta minä osaisin sen tehdä. Teiltä ei vaadittaisi muuta, kuin pitää suu kiinni.

–Yksi kaikkien ja kaikki yhden puolesta.

–Tästä ei sitten hiiskuta kenellekään, jos emme onnistukaan. Ivan, suostutko vastaamaan kanssani, ja muut eivät asiasta saisi tietää mitään.

–Otan syyn kokonaan vastuulleni, – oli Ivan valmis vastaamaan

Ei siinä vaiheessa kukaan osannut ajatella, että tästä voisi olla seurauksia. Oli nälkä, ja tällä konstilla saisisimme lisää ruokaa.

–Ivan, sinä lähdet käymään Malengassa, menet konttooriin ja pyydät listan, jossa on kaikkien meidän nimet, syntymäajat, tästä saat valmiit, siellä ei tarvitse heidän ajatella,

mistä ne tähän hätään löytyy. Katsot vain, että listassa on kaksi allekirjoitusta, direktöörin ja pääkirjanpitäjän, tai vaikka kassanhoitajan. Älä unohda leimaa!

Jäimme jännityksellä odottamaan, saako Ivan sen listan. Vuorokauden kuluttua Ivan toi listan, mutta se oli kirjoitettu harvinaisella vihreällä musteella.

–Tämä olisi kaikin puolin hyvä, mutta mistä saamme huomiota herättämättä vihreää mustetta. Ivan, pane sinä lähetti jokaiseen kylän taloon, mutta kysellä ei saa, pitää vain katsella ja paikan päällä päättää, miten musteen saa huomaamatta vohkittua.

Kaikki lähetit palasivat tyhjin käsin, olivat käyneet taloissa, kyläneuvostossa, sotilassairaalassakin.

–Minä menen Malengaan ja tuon, –tarjoutui Ivan.

Seuraavana päivänä mustepullo, joka oli ollut kassanhoitajan Anna Fjodorovnan pöydällä, oli meillä. Onneksi pullo oli sitä mallia, jonka sai nostaa ylösalaisin eikä muste kaatunut.

–Kenen käsiala tähän nyt parhaiden sopisi. – Violalla, Margitilla ja Kaanilla oli hyvä käsiala, mutta he pelkäsivät, että pilaisivat koko homman

–Sinä osaat matkia käsialaa ja tiedät, mitä siihen pitää kirjoittaa, tee sinä loppuun asti. Olinhan minä homman alulle pannut, piti se saada loppuunkin. Huolellisesti tarkistin, mitä listaan oli kirjoitettu, kaikki oli niin, kuin olin kuvitellutkin. Ensin keskellä yksi sana “Lista”, sitten: Malengan metsäteollisuuspiirin oppilaista, jotka opiskelevat Njuhtshan keskikoulussa oppivuosina 1942-43. Ja sitten toivottu tyhjä rivi! Jatkoin, pilkku, jotka on poistettu muona ja leipäkorttilistoilta 1 päivä marraskuuta 1942.

–Katsokaapa tätä!

–Tämä on hyvä!

Olin valittu internaatin vanhimmaksi, kaikki koulun johdon määräykset ja oppilaiden pyynnöt kulkivat minun kautta. Vaikka kyllä me neuvoteltiin, en minä mitään tehnyt ilman yhteistä päätöstä.

–Antonina Vasiljevna, Sotskov kävi Malengassa katsomassa sairastunutta äitiään, hänen mukana lähetettiin tämä, – katsoin internaatin johtajaa suoraa silmiin ja annoin paperin. Odotimme, mitä tapahtuu 1 päivä marraskuuta, eikä edes keskenään ääneen asiasta puhuttu. Anfisa Petrovna alkoi kantaa lisää kattiloita. Kortit olivat hänellä.

–Näin on parempi, ainakin kaksi kertaa päivässä saatte kuumaa ruokaa, jos onnistumme kolhoosista saamaan vaikka saikaa lisäksi, on sitä kalastajat itsekin syöneet huonoina vuosina.

Saika on semmoista roskakalaa, jota käytetään pitkässä siimassa turskan syöttinä. Sodan aikana korjattiin saikakin talteen. Kolhoosi, joskus kun saikaa tuli paljon, antoi sen Virandozeron tai Malengan metsäteollisuuspiiriin lisäruoaksi, silloin meillekin annettiin osamme. Anfisa Petrovna sitä kävi tahtomassa kolhoosista, sitten pari päivää oli juhlaa.

Nyt meidän täytyi käydä joka sunnuntai kotona Malengassa lunastamassa sieltä ruoat kuivana muonana koko kuukaudeksi, ja leipä viikottain. Siitä puolet voin jättää äidille ja Villelle. Matkustelimme tavarajunissa hengenkin uhalla, tai henkilöjunassa ilman lippua sakon uhalla. Ei olisi ollut rahaa junalippuihin. Eivät kaikki tavarajunat pysähtyneet Malengan asemalla, mutta kun juna oli mennyt aseman ohi, asutuskeskuksen kohdalla alkoi pitkä nousu, juna hiljensi vauhtia ja me hypittiin liikkuvasta junasta menosuuntaan.

Jos joku ei uskaltanut kylän kohdalla hypätä, joutui pari kilometriä menemään ohi, siellä oli taas uusi pitkä nousu. Tietysti pelotti, mutta eihän voinut heikkoutaan näyttää. Tämä korttijuttu yhdisti meitä, me, jotka pärjäsimme koulussa hyvin, pakotimme opiskelemaan heikommatkin, tarvittaessa autoimme toisiamme. Vaikka idea oli minun, en olisi mitään saanut aikaan, jos emme olisi yhdessä kaikkia tehneet.

–Miksi sinä menit viidenteen luokkaan, olisit yhtä hyvin voinut mennä seitsemänteenkin. Eihän meiltä kukaan kysynyt edellisen luokan pääsytodistusta, – tiukkasivat Kaani ja Margit.

–Kun minä en ollut käynyt viidettä ja kuudetta luokkaakaan ja toiseksi matematiikan puolesta viides on tärkeä, en heti tarvitse algebraa ja geometriaa. Sitten kun päättyy sota, menen iltakouluun jatkamaan.

Suuri uutinen! 19 päivä marraskuuta 1942 on alkanut Neuvostoliiton armeijan hyökkäys Stalingradissa. Oli kylmä talvi ja Stalingradissa raivosi lumimyrskyt. Saksan kuudes armeija saarrettiin Stalingradiin.

Volgan yli eivät saksalaiset mene. Suurpedon selkäranka on poikki, niin kirjoittivat lehdet. Odotettiin, että nyt tulee käänne, jotain tapahtuu. Ameriikka ja Englanti ovat liittoutuneet Neuvostoliiton kanssa. Jos se odotettu toinen rintama tulisi. Opettaja kertoi, että hänen vanha vaari on ollut monessa sodassa, ja omalla tavallaan ymmärtää politiikkaa, hän oli sanonut:

–Älkää uskoko, ei Ameriikka sotkeudu sotaan ennen kuin alkaa pelätä, että Neuvostoliitto on varmasti voiton puolella, sitten sille tulee kiire haukkaamaan oma osansa.

Uutiset alkoivat meitäkin kiinnostaa, jos sota ei olekaan loppumaton, onhan nyt nähty Moskovan alla pysäytetyt saksalaiset, ja nyt Stalingrad. Jos saksalaiset eivät olekaan voittamattomia. Eivät saksalaiset olleet valmiit sotimaan Venäjän pakkasessa.

Internaatien johtaja, Antonina Vasiljevna, kertoi meille taas uutisia rintamalta.

–Tänään on hyviä uutisia! 31 päivä tammikuuta 1943 saksalainen kenraali Paulus on allekirjoittanut antautumisvaatimuksen. Stalingrad on vapaa! Kolme–sataatuhatta saksalaista sotilasta antautui sotavangiksi.

Uutisista puhuttiin joka paikassa.

– Saattaa nyt olla toinen rintama lähempänä.

Volga oli se paalupylyvä, joka oli kummallekin puolelle tärkeä. Kun saksalaiset eivät päässeet Volgan yli, monet kevytmielisesti ajatteli, että saksalaiset perääntyvät saman tien rajalle asti. Mutta sota jatkui, vaimot, äidit saivat ilmoituksia rakkaidensa kaatumisesta raskaissa taisteluissa Isänmaan puolesta.

Emme käyneet paljonkaan ulkona, meille riitti, kun menimme kouluun ja tulimme takaisin. Meillä ei ollut vaatteita, joissa olisimme tarenneet ulkona. Vaikka huoneita lämmitettiin hyvin, vilusti aina, syy oli tietenkin ravinnon ja vitamiinin puute. Iltaisin aloitimme ääneen lukemisen.

–Mitä vanhin siihen sanot?

Tytöt tahallaan nimittivät tarvittaessa ja tarpeettomasti minua “starosta”, vanhin.

–Tehdään niin, pojat tekee kahden päivän puut, tytöt kantaa ne sisälle, sitten kaikki teemme läksyt ja ne, jotka haluaa kuunnella, saavat tulla meidän huoneeseen.

Kylältä löytyi hyviä romaaneja, painettu vanhanaikaisella venäjänkielellä, niissä oli slaavilaisia merkkejä, jotka on poistettu nykyvenäjältä. Totuin pian lukemaan sitä ja suostuin lukemaan ääneen.

Oli kirja Katariina toisen elämästä kaikkine yksityiskohtineen, eikä se ollut läheskään lasten luettavaa. Oli romaani ratsuhurmurista, naisten sankarista, Josef Bojanovskista, ja paljon muitakin vanhoja kirjoja.

Yhtenä iltana tulin sisälle huoneeseen ja tunsin, että tytöt on panneet peltin liian aikaisin kiinni, haisee häkä.

–Taas haisee häkä!

–Jos olisit lähtenyt seitsemänten luokkaan, tietäisit, että häkä on hajutonta kaasua, – muistutti Margit.

–Mutta kun se haisee!

Sairaanhoidaja tuli internaattiin, hän oli saanut tehtäväkseen rokottaa meidät, en nyt muista mitä vastaan.

–Aloitetaanpa internaatin vanhemmasta.– Tulin ja kiltisti paljastin selkäni, sain piikin lapaani. Mutta ne tytöistä, jotka olivat olleet häkäisessä huoneessa kauemmin, pyörtyilivät ja oksentivat. Onneksi ei käynyt huonommin, aukaistiin tuuletusikkunat ja läpiveto pian puhdisti ilman.

Aina silloin tällöin muistimme, että syömme petturuudella ansaittua leipää, väärennös ei ole tullut ilmi, ne kahdet kortit painoivat omaatuntoa. Siitä joskus ilveiltiin, nytkin Kaani otti kasvoilleen Antonina Vasiljevnan ilmeen ja sanoi:

–Tytöt, minä usein ajattelen, että yhtenä kauniina päivänä Antonina Vasiljevna tulee ja sanoo “tytöt, nyt on asia niin, että teidät on saatu kiinni petoksesta” Ettekö pelkää?

–Ja sitten meidät vangitaan, –Aunea nauratti.

–Ei meitä kahleisiin panna, sanotaan, että menemme itse Belomorskiin, –aina urheileva ja realistinen Viola Lehtimäki yhtyi puheeseen.

Tosiaan, muistan Violan aina suksilla tai luistimilla Paissakin. Tunsimme jo sieltä toisemme. Kerran Paissa Viola näki, että minulla oli huono pusero päällä, hän kutsui minut kotiinsa ja kaivoi kaapista nätin puseron ja käski vaihtaa. Myöhemmin Violan äiti, Maija tuli kotiin, ja Viola näytti minulle käsillään ja silmillä, että pane pusero piiloon. Monen kymmenen vuoden jälkeen kerroin Maijalle, ja kysyin, oliko hän Violalle vihainen, koska se on minua vaivannut. Viola oli jo mennyt pois, kumminkin pelkäämänsä isänsä tautiin. Maija nauroi, ei hän olisi tiennytkään, jos en olisi kertonut. Nyt kumminkin pelkäsimme ja pelottelimme toisiamme kiinnijoutumisella. Näin pitkälle olimme jo puhunut, jatkoin minäkin:

–Sitten Belomorskissa meidät pannaan riviin, edessä ja takana aseistettu miliisi, me mennään pää kumarassa Belomorskin pitkällä sillalla. Vastaa tulee vanhoja mummoja, pysähtyvät ihmettelemään “mitä nuokin ovat tehneet, kun noin nuorena on vangittu”.

Heikoimmat pyyhkivät kyyneleitä. Ei mekään kovin viisaita oltu, pelotella nyt tuolla lailla toisia. Minunhan se olisi pysäytettävä ennen kaikkea, mutta minä vain itsekin jatkoin pelottelua.

–Nyt stop! Vastuu alkaa neljäntoista ikäisenä, siis nuoremmat eivät missään kuulusteluissa, jos semmoisia sattuu tulemaan, edes inahda. Sitä paitsi, ilman vanhempia sinne ei edes saa mennä. Minä olen Ivanin kanssa sopinut, että jos siihen menee, niin vastuuseen menemme vain me, muut eivät tiedä asiasta mitään. Shura, tarkista, onko kaikki tehneet läksyt, ja kutsukaa sakki kokoon, jatkamme lukemista.

Kaspian talvi, vaikka onkin vähäluminen, on tuulinen ja kylmä, pakkasta saattaa olla lähellä kahtakymmentä astetta. Mutta oli se sen verran lyhyempi, että helmikuussa alettiin peltoja kyntämään.

Kolhoosin puheenjohtaja oli antanut lapun, jolla sai kolhoosin varastosta omenoita. Omenat Eeva möi torilla ja osti kahdeksan metrin pituisen kalaverkonpätkän. Nyt odotteli kevättä ja kalavesiä. Tulvan aikana vesi nousi pitkästi maalle, ruohikkoon tuli kutemaan kalat.

Kunto oli mennyt heikoksi, tuli ripuli, jolle ei löudetty mitään syytä, eikä lääkkeet auttaneet. Määrättiin sairaalaan petipotilaaksi. Sairaalan jälkeen ei työnteosta tahtonut tulla mitään, ei ollut voimia.

Kun lumi alkoi sulaa ja vesi vapautui jäistä, kolhoosi järjesti kalastajaprikaatin. Kukaan ei olisi halunnut mennä jääkylmään veteen, Eeva huomasi, että nuottaa voi vetää hevosellakin. Hän nousi hevosen selkään, nuotta kiinnitettiin valjaisiin ja laskettiin veteen. Hevonen liikkui rantaa myöten tulvavedessä. Saalis oli melko hyvä, tuli haukia, lahnaa, ja muitakin kaloja. Jokainen kalastajista sai ämpärillisen kalaa.

Ei ollut säilytyspaikkaa, Eeva keitti ämpärillisen kalaa ja aina vähän ajan päästä kävi syömässä. Vahva kalaliemi ja kalat olivat ravitsevaa ruokaa, ripuli parani ilman mitään lääkkeitä. Kunto parani ja Eeva kävi omankin verkonpätkän kanssa kalastamassa.

Tulvaveden mukana matalikolle tuli kutemaan paksupäisiä, lihavia karppeja.

–Joka on karpin pään syönyt, ei koskaan lähde täältä pois, –sanoivat paikalliset asukkaat. Mutta se tunne, että jos olisi Karjalassa, olisi kaikki toisin, oli pysyvästi mielessä. Mutta mikä voisi olla toisin? Onko äiti evakuoitu, vai onko Karjala kokonaan miehitetty ja perhe olisi jäänyt miehitetylle alueelle? Taas kerran lähti kirje Karjalaan, samalla osoitteella, Paihin.

Nyt tuli se päivä, jota olimme niin kauan pelänneet ja odottaneet. Antonina Vasiljevna oli käynyt Malengassa, palattuaan sieltä, hän tuli suoraa meidän huoneeseen. Hänen sanat olivat täsmälleen ne, joita osasimme odottaa.

–Tytöt, tulen Malengasta, nyt tiedämme, että olette rikkoneet lakia. Tänne on tulossa koulun rehtori, pysykää paikoillanne. Eila, pidä huoli, että kukaan ei lähde minnekään. Kävin sanomassa pojille, pojat arvasivat, mistä on kysymys, meidän huoneeseen alkoi tulla totista väkeä.

–Sisään saa tulla vain ne, jotka ovat Malengasta. Pienemmät saavat jäädä oven taka, tämä on nyt isojen asia. Kukaan ei ole nähnyt, eikä tiedä mitään todistuksen väärentämisestä.

Me vain saatiin kortit, eikä kerrottu, että meillä on kahdet kortit, kerkesin neuvoa ja toppuuttaa innokkaimpia.

Kohta ikkunaan pantu vahti juoksi tiedottamaan:

–On tulossa Azi-Ais ja kaksi muuta opettajaa.

Viktoria Sergejevna Azi-Ais, mistä lie saanutkin tuon omituisen sukunimen, oli koulun rehtori, englanninkielen opettaja, toinen opettaja oli meidän viidennen luokan valvoja Ksenia Vladimirovna, hyvä matematiikan opettaja ja hyvä ihmisena, kolmas oli maantieteen opettaja, ei mikään persoona, koska mitään erikoista hänestä ei ole jäänyt mieleen. Keskustelu tulee olemaan vaikea, tuleehan koulun kunnioitetuimmat opettajat, kiukulla ja vihalla ei selvitä. Nämä opettajat eivät anna sitä tilaisuutta. Nyt kaivetaan syvemmmältä.

–Päivää, vielä kerran, olemmehan koulussa jo tavanneet, –aloitti Viktoria Sergejevna. Nousimme kaikki seisomaan, pojat ojensivat valmiina olleet tuolit opettajille.

–Kertokaa, Antonina Vasiljevna, miten asia on, –kääntyi rehtori internaatin johtajan puoleen:

–Menin Malengan metsäteollisuuspiirin johtajan direktööri Bezzubikovin luo, pyysin jotain aineellista apua internaatissa asuville koululaisille. Lapset ovat kalpeita, aliravittuja, suoraa sanoen kärsivät nälkää.

Bezzubikov kutsui luokseen ammattiliiton puheenjohtajan.

Silloin asutuskeskuksessa ei ollut mitään muita hallinnollisia elimiä, joten kaikesta, mitä tapahtui metsäteollisuuspiirin alueella, oli vastuussa direktööri Bezzubikov. Kansan rekisteri suoritettiin Njuhtshan kyläneuvostossa, sekin oli enempi tilastoihin kuuluvaa asiaa. Bezzubikov oli hyvin myötätuntoinen, ison perheen isä.

–Anna Fjodorovna, tulkaahan tänne, –Bezzubikov kutsui korteista vastuussa olevan kassanhoitajan. –Miksi koululaiset siirrettiin kolhoosin normeille? Nehän ovat huomattavasti pienemmät huollettavillekin, kun meillä.

–Ei ole totta! He saavat kortit niin kuin ennenkin. –Oli Anna Fjodorovna sanonut.

–Luulen, että olette nyt valmiit selvittämään, miten se oli mahdollista, että olette koko talven saaneet kahdet kortit?– Rehtori katsoi tiukasti.

Rehtorin kysymykseen vastasimme hiljaisuudella.

–Ivan?– Rehtori muutti taktiikkaa ja kysyi jokaiselta erikseen.

Hiljaisuus. Ivan katsahti minuun aivan kuin kysyen toimiko hän oikein. Laskin vain silmäluomet alas merkiksi siitä, että kaikki on oikein. Oli hyvä, että kysely aloitettiin Ivanista, hän on hyvä esimerkki toisille.

–Margit?– Hiljaisuus. Sama jatkuu jokaisen kohdalla.

–Eila, ymmärräthän, että internaatin vanhempana olet vastuussa?

–Ymmärrän. –Vastasin lyhyesti.

–Te olette ikäiseksenne kärsineet ja kokeneet monenlaista. Meillä oli täysi luottamus teihin. Olette saaneet aikaan, että internaatissa asuvat oppilaat ovat koulun parhaita. Olemme pitäneet teitä esimerkkinä paikallisille oppilaille. Jos ette halua puhua meidän kanssa, meidän täytyy kääntyä miliisilaitoksen puoleen, tutkintatuomari saa rikokseen syyllistyneiden nimet teistä irti.

Luokan valvojaopettaja Ksenia Vladimirovna katsoi minua silmiin:

–Eila, jos joku olisi voinutkin tehdä tämän, sinä olisit voinut pysäyttää, tai ainakin kertoa meille. Sinulta en olisi koskaan voinut odottaa mitään tämmöistä.

Jokainen vuorollaan puhui, vetosi vaikeaan tilanteeseen, sotaan, haavottuneisiin, yhteisiin kärsimyksiin, ja osaavahan opettajat puhua.

–Kerran ette halunneet puhua meidän kanssa, annamme asian tutkintatuomarin käsiteltäväksi.

Opettajat lähtivät.

–Anfisa Petrovna, keittäkää meille teetä, kun uunissa on vielä tuli, –kävin pyytämässä. Anfisa Petrovna oli kuullut kaiken, hän istui silmät punaisina, oli itkenyt.

–Mitä on tapahtunut?–Kysyin.

–Mutta jos ne panee teidät vankilaan? Minun käy niin sääliksi teitä. Olen tottunut teihin ja tykkään jokaisesta. Kylän lapset eivät kärsi, niin kuin te. Onhan heidän vanhemmilla jokaisella perunapelto, luovuttavat kalaa ja saavat siitä jauhoja, melkein jokaisessa talossa on lehmä.

Saimme ylimääräisen kerran teetä ja Anfisa Petrovna antoi jokaiselle puoli shangia, sama kuin Karajalan piirakka. Hän oli pyytänyt joltain vauraan talon emännältä, kun oli tämän nähnyt paistavan.

–Sinähän huolehdit heistä kuin olisivat omiasi, omasikin olisivat varmaankin tarpeessa, –emäntä oli motkottanut, mutta antoi shangeja laskun mukaan.

Kun jäimme yksin, ilman valvojia, aukaisimme kirjan jota olimme edellisenä iltana lukenut, siltä varalta jos joku tulee, niin ei meillä mitään salaliittoneuvotteluja pidetty, vaan luetaan romaania ääneen. Ensin puhuimme tapahtumasta, kuin jostain näytelmästä, oli hauska muistella, mihin päin kenenkin naama venyi. Olimmeko viisaan näköisiä vai tuittupäitä.

–Kaani, sinä aivankuin ennustit tätä, aina kuvittelit, ja sait toisetkin kuvittelemaan kaikenlaista.

–Eila, minä ihailin sinua koko ajan, seisoi posket punasena, silmät suurena. Luulin, että en kestä, tunnustan, mutta kun katsoin miten sinä kestät ja vielä silmilläsi näytit, että tein oikein, päätin, että en petä mistään hinnasta, –tavallisesti hiljainen Ivan purkautui puhumaan.

–Älä muistuta, minua niinkin keljuttaa tuo punasteleminen. Mutta meidän täytyy nyt päättää, miten käyttäydymme tästä eteenpäin.

–Joku jää pois koulusta, jos vaikka lähettävät tutkintatuomarin.

–Ilman muuta minä jään, ei muiden tarvitse sekaantua, mitä useampi puhuu, sitä sotkusemmaksi asia muuttuu. Minä jään, yhtä päätä ei surra ja jos surraan niin vain yhtä.

–koitin näyttää, että minua ei pelota ollenkaan. –Jään odottamaan, mitä tapahtuu.

–Ja minä jään. . .

–Ja minä. . .

–Ja minä. .

–Muistetaan sitten, että jokainen joka jää, tekee sen omasta tahdosta, ketään ei pakotettu, olisin kyllä sitä mieltä että kaikki saa mennä kouluun.

Pienemmille tuli tuli tietoon, että emme huomenna mene kouluun, siis hekin voivat pitää vapaata.

–Mehän kuultiin, kun te sovitte, että yksi kaikkien ja kaikki yhden puolesta.

Senkin räkänokat, ovat koko ajan olleet tietoisia asiasta, vaikka olimme päättäneet olla sotkematta heitä koko juttuun. Ei heidän pitänyt tietää, että Njuhtshassa saatu ruoka oli tullut korteilla, heille sen piti olla kolhoosin apua, joka tosiasiaassa ei välittänyt meistä mitään.

–Ollaanko me lakossa?–tulivat pojat tiedustelemaan.

–Vai lakossa?– Uusi käänne jutulle. Täytyi ottaa ohjaket käsiin.

–Kutsukaa Ivan tänne, sinä lakkoilija odotat myös täällä.

–Ivan, tytöt, kerran asia on tullut kaikkien tietoon, niin selvittääkää jokaiselle. Tämä ei ole lakko! Jäämme pois koulusta, koska Viktoria Sergejevna sanoi, että meidän täytyy olla valmiina vastaamaan tutkintatuomarille. Siis päätös ei ole meidän, rehtori k ä s k i olla valmiina. Jos menemme kouluun, mistä meidät tutkintatuomari löytää. –yritin olla tosissani, näyttää siltä, että minua uskottiin. Olin oppinut aikuisilta, että puhutaan asia kerrallaan, eikä anneta sanottua väärinkäyttää.

Koulussa syntyi paniikki, ei yhtään oppilasta tullut kouluun internaatista. Azi-Ais otti yhteyttä Malengan metsäteollisuuspiiriin direktööriin Bezzubikoviin, kertoi hänelle seikkaperäisesti mitä olimme tehneet.

–Mitä nyt tehdään, –kysyi Azi-Ais.

–Painakaa villasella, lapsilla oli nälkä. Jatkakoon kolhoosi kortinjakoa oppilaille oppivuoden loppuun asti. Kolhoosin ja kyläneuvoston ei tarvitse tietää asiasta mitään. Pidettiin koko ajan silmällä, kuka ja minne liikkuu. Ikkunan luona vuorossa ollut juoksi sanomaan:

–Rehtori tulee!

–Kaikki pois sängyiltä, sängyt kuntoon!– Sana lähti kiertämään.

Minut kutsuttiin johtajan, Antonina Vasiljevnan huoneeseen.

–Huomenna joka yksi kouluun. Koulussa eivät kaikki opettajatkaan tiedä tapahtumasta. Muistakaa, että rikoksella ei kerskuilla. Saatte luvan itse selvittää luokkanne valvojalle, miksi ette olleet koulussa. Korteista ei sanaakaan. Aamulla jokaisella täytyy olla läksyt tehtynä ja täysi valmius tunneille. Tuliko selväksi?–Rehtori yritti näyttää vihaiselta, mutta katse oli täynnä myötätuntoa.

–Selvä!

Viktoria Sergejevna käväisi huoneissa katsomassa järjestystä, näytti olevan tyytyväinen. Aloimme pohtia, miten selviäisimme kunnialla. Jokainen ehdotti parhaansa mukaa. Kun kaikki olivat sanoneet jotakin, yhdistimme:

–Joka luokalta lähtee paras internaatin oppilas paikallisen oppilaan luo, ottaa läksyt, vaikkapa niistä aineista joita huomisen päiväjärjestyksen mukaan tulee olemaan. Täällä toisiamme autamme, niin pärjäämme hyvin. Kouluun emme menneet, koska meille piti tulla joku lääkärin määräyksestä tekemään ne rokotteet, jotka keskeytettiin häämyrkytyksen takia.

Keksintö tuntui hyvältä, ja hyvähän se olikin, mutta rehtori otti yhteyttä lääkäriin, ja ne, jotka luulivat päässeensä rokotuksesta, joutuivat sen saamaan.

Olimme mielissään, kun onnistuimme luistamaan vastuuta, mutta kohta nälkä muistutti. Huhtikuusta meille jäi vain 300 grammaa leipää kolhoosin normin mukaan. Aamulla söimme osan leivästä, päivällä sen, mitä Anfisa Petrovna sai keitettyä, illalla, jos jäi,

loppu leivästä. Joku ensimmäisenä museri leivän palan ja kaatoi päälle kiehuvaa vettä, lisäsi suolaa, velliä tuli melkoinen kuppi. Sitä saattoi jatkaa vedellä ja suolalla. Seuraus näkyi kohta. Keripukki. Keittiöön tuotiin iso tynnyri variksen marjoja, ne oli säilötty kylmässä vedessä. Söimme marjat ja joimme veden. Ei auttanut. Odottamatta Niemen Kaani kutsuttiin kotiin Malengaan, hänen isä, Elias Niemi, oli kuollut sydänkohtaukseen. Kaani jätti koulun, haki vain kampeensa pois.

Meidän kunto huononi koko ajan. Jalat ja käsivarret olivat karkeat ja sinertäviä läiskii täynnä, silmien ympärillä tummat renkaat, ikenet verestivät. Minun oikeaan jalkaan tuli kipua ja kramppia, en tahtonut saada jalkaa suoraksi. Takkisen Margitilla veti kumpaakin jalkaa. Violan oma isä, Siinto Lehtimäki, oli menehtynyt tuberkuloosiin kohta tultuaan Neuvostoliittoon. Violalle tuli kipeitä rauhasia leukaperiin, hän pelkäsi, että olisi perinyt isältään tuberkuloosin. Lääkäri rauhoitti, että ei se sitä ollut.

Kävimme katsomassa, mitä kaupasta meidän rahavaroilla voisi saada. Ainoastaan laakerinlehtiä, jotka oli jo ennen sotia kauppaan tuotu. Apteekista ostimme anispulveria, myös kanelia jostain saimme. Siihen vesileipäsootkuun lisäsimme laakerinlehtiä. Teehen käytimme mausteena anispulveria ja kanelia. En tänäkään päivänä käytä mausteena laakerin lehtiä, enkä tykkää aniksen ja kanelin mausta. Sain tarpeeksi koko elämäni ajaksi.

Saimme oppivuoden jotenkin vietyä loppuun. Hyvästä käytöksestä ja kiitettävistä arvosanoista sain Kunniakirjan ja opettajien kehotuksen jatkaa koulunkäyntiä ehdottomasti.

Äiti ja Ville koittivat hakea lähisoilta viimevuotisia karpaloita, jos ne parantaisivat keripukista. Työtä piti saada, että olisi saanut paremman leipänormin.

–Ku meet konttooriin, niin sano niille, että et sinä voi nyt mennä raskaaseen työhön. Käy tuosta läheltä keräämässä männyn kärkiä, niissähän sanotaan olevan könttyriä parantava vaikutus, –neuvoi äiti.

Aikani hypin kuin kivitetty varpunen, oikeaa jalkaa en saanut suoraksi. Kuljin henkilöstöosastolla, piti saada työtä. Kiltti, karjalainen henkilöstöosaston päällikkö Kemov vain huokaili.

–Pariksi päiväksi saat mennä lähetiksi ykkösmetsäpункtin ja keskuksen välille. Ota sihteeriltä paperit ja vie ne, kuhan nyt pääset leipäkorttilistoille.

Kaani ja Viola menivät kauppa ja ravintola-alalle. Kemov koitti järjestää kaikki alaikäiset johonkin muuhun hommaan, että ei olisi tarvinnut ketään lähettää metsätöihin.

Margit asuu samassa parakissa Hill Idan kanssa, hänen laveri on Idan vuoteen yläpuolella. Margit oli niin huonossa kunnossa, että ei juuri pysty paljonkaan liikkumaan, ja keripukkihan tekee niin apaattiseksi, että on melkein sama, vaikka kuolisi. Minulla veti yhden jalan koukkuun, mutta Margitilla kummankin. Jotain työtä täytyi hänenkin tehdä, että sai kortit. Kemov järjesti hänet palovahdiksi:

–Kävele rautatietä pitkin, seuraa, mihin lentää vetureista kipinöitä ja sammuta heti hiekalla ja vettä saa tienlaidasta. Muuten kuivaa sammalta myöten tuli voi levitä alalanssille.

Metsäteollisuuspiiriin tuli uusi johtaja, Pahomov. Hän lähti kiertämään parakkeja, tutustuakseen elinoloihin ja samalla nähdäkseen, oliko parakissa työtä karttavia ihmisiä. –Tuolla ylälaverilla on nuori tyttö kuolemaisillaan keripukkiin ja tämä vanhempi nainen myös kuolee, kertoo uudelle johtajalle samassa parakissa asuva seppä Nyppelin vaimo. Nyppelillä on mahdollisuus käydä kalassa, kun jotkut johtavista haluaa käydä, hän vie, hänellä on kalastusvehkeet, siksi Nyppelit ovat vähän paremmassa kunnossa, kun me toiset. Kuolema on niin jokapäiväinen asia, että sitä ei salata edes itseltä kuolevalta. Ida oli lujaluonteinen nainen, ja kuullessaan sen toisen sanomana, mitä itsekseen oli jo ajatellut, nousi vuoteesta:

–Margit, nyt lähdetään ulos, siellä paistaa lämmin aurinko.

Kun Margit meinasi panna vastaan, jatkoi Ida:

–Mennään vain tuohon rautatien penkereelle istumaan.

–Mennään sitten, haluttomasti Margit lähti mukaan ja vain siksi, ettei kehdannut panna vastaan vanhalle ihmiselle.

Ida kertoi Margitille, että hän pysyy elossa hinnalla millä tahansa, hänen täytyy päästä takaisin Amerikkaan. Hän on lähtenyt sieltä ja jättänyt sinne poikansa. Nyt kun Ameriikan kanssa ovat hyvät suhteet, Ida on saanut pojaltaan vastauksen kirjeeseen. Poika tietää, että hän on elossa ja hommaa hänet pois.

–Poika menee vaikka resitentin luo.

Heti kun alkoi ilmestyä koivuun lehtiä, kääri Ida lehdet omien ja Margitin jalkojen ympärille sukan sisälle.

–Pidä niitä lehtiä suussa, jos et voi niellä, niin pureskele ja ime mehu, ikenet paranevat. Margit alkoi voida paremmin, hänen äiti vaihtoi koivukääreitä, mutta hänkään ei pystynyt menemään suolle karpaloita hakemaan, nehän minut pelasti.

Idan kirjeenvaihto poikansa kanssa oli hidasta, meni puoli vuotta ennen kuin hän sai vastauksen kirjeeseensä. Mutta hän tiesi, että poika ei anna periksi ja hommaa hänelle luvan palata ja eli toivossa. Kirjeenvaihdossa viranomaisten kanssa häntä auttoi Margit. Kun epätoivo pääsi valtaansa, huononi Idan terveys, keripukki otti lujille. Karjalainen välskäri Makarov tiesi, että Ida hommaa lupaa päästä Amerikkaan ja otti hänet sairaalaan. Jos sitä nyt sairaalaksi voi sanoa, kaksi sänkyä pienessä mökissä, ohuen seinän takana välskäri piti vastaanottoa. Ei vastaanotolla paljon ihmisiä käynyt, ei Makarovilla ollut lääkkeitä, eikä keripukin takia sairaslomia myönnetty. Kaikki krooniset taudit loppuivat ihmisiltä nälän myötä, ei enää ollut vatsakatarria, eikä maksavaivoja. Rottia vilisi sairaalassakin.

Oli tullut tieto, että Ida oli saanut luvan palata poikansa luo Amerikkaan, mutta miten hänet siinä kunnossa olisi voinut panna matkalle. Hänet vietiin Belomorskin sairaalaan kuntoutumaan sen verran, että voidaan saada hänet lähtökuntoon.

–Miten hän Amerikkaan? Rotta söi hänen kantapään, –sairaalan siivoja kertoi. Rotta oli purrut, mutta sitä syömistä ei kukaan nähnyt, eikä välskäri levittänyt tietoa.

–Margit, pääsikö Ida koskaan Amerikkaan?–kysyin joskus kymmenien vuosien päästä.

–Pääsi, hän kirjoittikin minulle kirjeen ja lähetti oikein hyvän täikamman.

Metsäteollisuuspiiriin on tuotu lisää hevosia, juonto olkapäällä on melkein loppunut. On saatu traktoriakin, jotka toimii hääkaasulla. Ilmestyi uusi ammatti kaasugeneraattorikapulan teko. Siinä pärjäävät naiset.

Äiti ja Peijolan Lyyli lähetettiin Tshalozeroon perunanistutukseen. Siellä oli ollut ennen yksityinen maatila, talo oli vielä asuttavassa kunnossa. Kaunis paikka järven rannalla. Kotlubovskii, kulakkina karkoitettu Ukrainasta Karjalaan, on määrätty tämän aputalouden prikaatin johtoon. Hän on asunut jo Tshalozerolla vaimonsa kanssa aikuisesta keväästä asti. Heidän apuna on Niemisen Hilma miehensä kanssa, mies ei kyllä kykene paljon mihinkään, hän on postannut. Entiset viljapellot kynnetään perunamaaksi. Ykköselle on rakennettu puhelinlinja, eikä minua siellä enää tarvita, minun pitäisi saada työtä, tulin ilmoittautumaan henkilöstöosastolle.

–Käy sanomassa Tshalozerolla äidillesi, että sinut ja muita alaikäisiä lähetämme heinäniitylle haravoimaan ja kuivattamaan heinää. Niityt ovat viidenkymmenen kilometrin päässä Oshtomozerolla, äidin pitää tietää missä olet.

–Ville, minä saan lähteä Tshalozeroon, sitten Oshtomozerolle. Kemov käski käydä sanomassa äidille, että menen koko kesäksi. Koska lähdemme vasta viikon kuluttua, voin olla sen aikaa Tshalozerolla. Löytyykö sinulta koukkuja? Jos vaikka kerkeäisin saada jonkun kalan.

–Muista, että et käänny vasemmalle, siitä polusta lähtee niin monta haaraa, ole tarkkana. Äläkä sitte kadota huolimattomuudessasi koukkuja, niitä ei saa mistään. Tässä on rullalangasta tehty valmis siima ja pantu hauli painoksi, kohon teet männynkaarnasta, -
–neuvoi minua Ville.

Noin neljä kilometriä metsäpolkua ja järvi alkaa jo näkyä, myös pellot tulivat näkösille. Olin osannut tulla oikeaan paikkaan.

–Miten sinä nyt tänne osasit tulla? Mikä on hätänä?–Huomattuaan minun tulon lateli äiti kysymyksiä.

–Ei mitään hätää, tulin vain katsomaan,– ja sitten kerroin äidille miksi olin tullut. Ukrainalainen Kotlubovskii ei voinut suostua siihen, että olisin viikon laiskotellut onkimassa, ei se ollut hänen mielestä oikeaa työtä.

–Ota harava, ja haravoi rikkaruohoja, kirjoitan siitä sinulle tunnit.

Illalla kävin ongella ja jätin yöksi odotuskoukkuja haulille. Sain vedeltyä ongella keittokalat. Äiti ja Lyyli olivat perunaa istuttaessa panneet kannon alle vähän perunoita pahan päivän varalta. Perunat olivat säilyneet raittiissa maassa kannon alla hyvin, vaikka istutettu alkoi olla jo päällä.

–Käyväänpä, Aino, vähän harventamassa tuolta nuita perunoita, –nauraa virnisti Lyyli, siihen lisättiin väinönputkea, vai oliko se koiranputkea ja ne kalat, niin saatiin hyvä keitto.

Aivan rannassa oli pieni hirsimökki, noin kaksi neliometriä pinta-alaltaan, mikä sen tarkoitus olisi aikoinaan ollut, emme osanneet arvioida. Naiset ainakin huomasivat, että siitä tulee sauna. Kannettiin kiviä ja savea ja rakennettiin saunaan kiuas. Hilman postannut mies ei jaksanut mitään tehdä, mutta neuvoi naisia. Kiukaan pohja muurattiin

kivistä ja savesta. Entisten asukkaiden jäljiltä löytyi pata, se muurattiin kivien päälle, Lisättiin kiukaaseen kiviä ja sauna oli valmis. Hyvä saunasta tulikin.

Voi sitä iloa, minkä saunasta sai. Keskuksessa oli pieni yleinen sauna, kymmenkunta ihmistä tuli kerralla pesulle, mutta jos iho kosketti jonkun laihaa kroppaa roikkuvine nahkoineen, oli se kaikkea muuta kuin miellyttävää

Ukrainalaiset aikansa katsoivat meidän jokapäiväistä saunomista ja alkoivat itsekkin käydä saunassa.

Minun täytyi lähteä.

–Katohan sitte ku se poloku on niin mutkanen ja siinä on niin monta haaraa, siitä pian mennee Ukozerolle. Käy postissa kysymässä, vaikka olis Eevalta tullu kirje, minun suuta on niin syyhyttäny.

–Yksinhän minä tännekin osasin! Jos joka kerta saisimme kirjeitä, kun sinun suuta syyhyttää, niitä tulisi paljon.

–Älä ny, kyllä minä siihen uskon.

Konttoorissa ei ollut enää ketään, mutta ovelle oli kiinnitetty lappu: “Oshtomozerolle lähtevien keräännyttävä tähän aamulla 16 /7 kello 7. Tarpeelliset tavarat oltava mukana. “

Aamulla olin paikalla hyvissä ajoissa. Aune Norgord oli myös lähdössä, mukana oli vielä monta alaikäistä, monet vielä nuorempia kuin me Aunen kanssa. Niittäjät olivat miehiä, oli joukossa naisiakin. Ennen lähtöä meille esiteltiin prikatiiri, Kravtshuk Ivan Frantsevitshin. Pienen saattopuheen piti Kemov.

–Odotamme lisää hevosia. Oshtomozerolta pitäisi saada heinää noin sata tonnia. Matkaa sinne on viisikymmentä kilometriä, jokainen kantaa reppunsa. Purilaille pannaan vain jauhot ja työkalut. Oshtomozeron kylä on vielä asuttavassa kunnossa, paikallista väkeä siellä ei ole. Pitäkää talot siistissä kunnossa.

–Aune, otitko kalastusvehkeitä?– Kysyin Aunelta.

–Isä laittoi. –Aunen äiti oli jo pois.

–On minullakin. Hauen koukut Ville laittoi valmiiksi haarukkakeppiin. Tie koko matkan seuraa Njuhtshajokea.

–Meidän on kahdessa päivässä päästävä perille, muistutti Kravtshuk, Matkaan!

Njuhtshaan asti mentiin kapulatietä, joka oli rautatien vieressä. Njuhtshan asemalla meille tiedettiin kertoa, että Kurskin ja Orelin suunnassa on katkaistu saksalaisten hyökkäys ja aloitettu vastaoffensiivi.

Njuhtshasta jatkettiin vanhoja hevosteitä, paikoittain tie oli kasvanut tiheää pusikkoa ja vuoroin vastaan tuli soita. Matka oli hidasta, eikä kenelläkään ollut kovin kiire.

–Aune, nyt mennään niin pian kuin jaloista pääsee, kerkeämme saada jonkun kalan, ennen kun joukko saa meidät kiinni.

Ei meidän reput paljon painaneet, mutta olivat vain tiellä. Rannalta mudasta ja kantojen juurilta etsittiin syötiksi kelpaavia matoja. Kala alkoi ahneesti tulla koukkuun, kun olimme saaneet ensimmäiset kalat, otimme niistä syötiksi silmät, eväät ja sisuksetkin

kelpasivat. Joessa ei oltu aikoihin kalastettu, kalaa tuli. Kun hevoset tulivat näkyviin, sieppasimme saaliin, nyytyt ja juostiin seuraavalle paikalle. Ilmoitettiin yöpyminen. Tehtiin nuotiot ja ihmiset alkoi laittaa ruokaa, kenellä ei ollut muuta kuin päivän leipäannos, mutusteli sitä. Me teimme itsellemme aivan oman nuotion

–Kumpi hakee puita ja kumpi perkkää kalat?
–Voin minä kalatkin perkata, –suostui Aune.
Aunen nyytystä löytyi melko iso emalivati, johon laitoimme kalat kiehumaan. Vesi kielellä odotimme kalojen kypsymistä.

–Mitä näillä tehdään? Luulin, että ne oli sytykkeitä, mutta sinä et niitä poltakaan.
Aune oli nähnyt minun tuoneen nuotion viereen lahoja koivun pätkiä kuorineen.

–Niistä teemme vuoteet, kaksi pätkeä kummallekin alle ja yksi pään alustaksi. Vuode on pehmeä, eikä vedä maasta kosteutta. Sitten haetaan iso tervaspölkky ja se palaa koko yön. Olimme juuri saaneet kalat pois nuotiolta, juoneet kupilliset kalalientä, kun yön hiljaisuudessa alkoi kuulua lentokoneen ääni.

–Vozduh!- ilmahyökkäyksen varoitus. –Sammuttakaa nuotiot, hajaantukaa metsään. Pitäkää kiirettä, kone varmasti palaa, sieltä nähtiin nuotiot. Arkadii oli ollut armeijassa ja otti johdon käsiinsä. Nuotiot hajoitettiin nopeasti ja kaikki juoksi metsään.

“Mutta kalat, emmehän kerenneet edes maistaa!” – Palasin takaisin, sieppasin kipon, kuulin kyllä, kun Arkadii kirosi.

–Minne se pentu lähti. . . . tvoju mat. .
Metsässä oli sen verran hämärää, että en löytänyt heti Aunea.

–Täällä minä olen!– Kuului ison, tuuhean kuusen alta.
Aune olikin valinnut hyvän paikan, kuusen oksat peittivät meidät kokonaan. Siinä me söimme kalakeittomme.

Lentokone kohta palasi, etsi paikkaa, jossa oli nähnyt meidän nuotiot, selvästi olivat näkyvissä hakaristit. Kuularuiskut papattivat vähän aikaa. Jos emme olisi lähteneet metsään, olisi voinut jäädä pahaakin jälkeä. Hevosetkin olivat onneksi liikkuneet syödessään metsänreunaan, eivätkä olleet nähtävissä.

–Ei saa mennä vielä näkyville, lentokone palaa ottamaan selvää oliko paikalla armeijan tai partisaanien joukkoja.

–Täällä partisaaneja? Mistä ne tänne asti ?
–Koittakaa ymmärtää, että me liikumme aivan rintamavyöhykkeen tasalla. Ennen kaikkea ei mitään amatööritoimintaa, minä menen edellä ja jos annan hälytyksen, muistakaa mennä metsään.

Meidän kuusen alle ahtautui koko nuori väki. Olimme itse jo kylläisiä, niin että voimme jakaa loput näille kavereille. Haimme lahot koivun palat kyljen alle ja jäimme yöksi kuusen suojaan. Aamulla, ennen kuin hevoset olivat valmiina, olimme Aunen kanssa jo ongella. Emme olisi missään vaiheessa kerenneet keittää kaloja, laskettiin vain sisukset pois ja ripoteltiin suolaa.

Illalla olimme perillä. Edessämme oli melko iso kylä kauniin järven rannalla. Jokaisen talon kohdalla rantasauna. Järven vesi oli niin kirkasta, että pohja näkyi syvälläkin. Kaislikossa ui ahvenparvia.

Oshtomozerolla oli joku käynyt tutkimassa tilannetta, entisten asukkaiden jäljiltä talot olivat asuttavassa kunnossa. Jokaisessa talossa on venäläinen leivinuuni, kylässä on koulurakennus, suuren, kauniin järvenrannalla saunoja. Miksikähän kylä on hylätty? Kulakkeja? Eihän kaikkia kylän asukkaita voitu karkoittaa. Onko tieyhteys ollut vaikea, vai oliko se sitä, että näin pohjoisessa maatalous ei kannata, laajalla Venäjällä on parempiakin viljaimaita.

–Valitkaa asunto mielenne mukaan. –Antoi käskyn Kravtshuk.

Menimme Aunen kanssa pienoiseen taloon, pikkuväki tunkeutui siihen mukanamme. Samapa sille, olimmehan kaikki katon alla. Eikä kukaan oikeastaan kantanut vastuuta, vaikka mukana oli aivan vasta toiselle kymmenelle päässeitä.

–Me totellaan teitä! Me kannamme puut!

–Mitä te vielä osaatte?

–Emme ole teille haitaksi.

–Mitä me, Aune, tehdään?

–Päätä sinä, minulla ei ole ollut pienempiä veljiä tai siskoja, niiden peräänhän pitää aina katsoa.

–Olkoon menneeksi. Asukaa siinä, mutta siivoukseen ja puiden hankkimiseen otatte osaa.

–Hurraaaa!

Ei siinä mitään hurraamisen aihetta ollut. Aamulla täytyi pitää huoli, että koko pentue nousi ylös, siinä saimmekin tapella melko lailla. Illalla heitä ei olisi saanut vuoteeseen, mikä sitten vuode olikaan, heinäläjä ja jos oli kotoa saanut peiton, mutta jos ei, se oli märkä toppatakki hartioilla. Uunia lämmitettiin melko lailla, ilmassa oli höyry märistä vaatteista. Ei nyt kukaan tulisi kipeäksi.

Saimme päivän sitä varten, että olisimme voineet järjestää asunnon mahdollisen mukavaan kuntoon. Kun niittäjätkään eivät vielä aloittaneet töitä, pyysimme luvan käydä kalassa. Saimme luvan. Seuraavana aamuna oli rankka sade, eikä kukaan voinut lähteä töihin. Ilma oli muuttunut kylmäksi. Lähdimme silti Jänisjoelle, sanovat, että siellä on kalaa aivan määrättömästi. Ilman kylmeneminen vaikutti sen, että kala ei liikkunut ollenkaan, emmekä saaneet yhtään kalaa.

Olimme jo pois lähdössä, kun paikalle tuli nuori karjalainen nainen, Marusja Turujeva, myös heinätöihin komennettu.

–Siinä on purkautunut siima, siellä olisi hauki. –Marusja tarkkaili rantaa. –Tytöt, hauki on teidän koukussa!

–Olkoon, ei se meidän ole. – Aune kääntyi selin.

–Kyllä me nähdään, mutta tämä ei ole meidän haarukka.–Vahvistin minäkin.

–Sama sille, siima on purkaantunut, siinä on hauki ja me otamme sen, –sanoi Marusja ja veti hauen vedestä. Olikin komea hauki!

Irrottaessa koukku katkesi, Marusja nakkasi siiman jokeen, aukaisi hauen kidan ja käski:

–Katso pian, mihin katkennut osa on tarttunut ja ota pois se.

Kun näin koukun, Marusja käski pitää kiirettä.

–Työnnä käsi kitaan, älä pelkää, minä pidän kitaa auki. Heitä koukku veteen.

Hyvä oli, että Marusja osasi pitää kiirettä, puiden takaa ilmestyi mies ja nosti vedestä purkaantuneen siiman:

–Tuo hauki on viety minun pyydyksestä! Olette varastaneet sen!

–Tuossa vieressä on meidän koukut, se oli siinä.

Meidän koukut olivat aivan vieressä odottamassa saalista.

Mies oli tottunut kalastaja ja ymmärsi, että kala on juuri nostettu vedestä, meidän siimat eivät olleet purkaantuneet. Hän sieppasi Marusjan sylistä hauen, tarkasti kidan, kidukset, aukaisi hauen mahan, mutta eihän hän sieltä koukkua löytänyt, kun olimme nakanneet sen jo jokeen.

–Tänään se onnistui teiltä, mutta älkää yrittäkö toista kertaa.!

Mies hävisi samoin, kun oli ilmestynytkin.

–Hän ei ollut meidän sakista, eikä edes Malengasta.

–Vaikka olisi ollut diversantti!

–Saattoi olla Njuhtshasta.

–Ei ollut, njuhtshalaiset tuntee puheesta.

Salaperäistä kalastajaa emme enää tavanneet.

–Missä te hypäätte? Tehän olette tulleet tänne töihin!– Kravtshuk oli meitä vastassa.

–Mehän kalastamme yhteiseen pataan!

–Sitä paitsi ei ole niitettyä heinääkään vielä.

–Minä määrään, mitä milloinkin tehdään! Te olette jo useamman päivän livistäneet töistä!

Kravtshuk oli hermostunut, joka päivä satoi, töitä ei oltu edes aloitettu, ja turhaahan se olisi ollut, maahan se heinä olisi mädännyt. Pienemmät eivät totelleet ollenkaan.

Kannoimme kuivempia puita metsästä. Niityiltä keräsimme suolaheinää, siitä keitettiin hapanta kesäkeittoa. Suolaheinää vielä tänäkin päivänä käytetään varhaiskesällä keitossa.

Kyhäsimme lauttan, sillä yritimme kalastaa järvellä. Mutta meidän vehkeet olivat niin näkyviä, että eipä niihin tahtonut kirkkaan veden kalaa saada houkuteltua. Joskus se vain onnistui, ja silloinkin onkeon tuli jotain pieniä, tyhmiä sittiäisiä.

Meille ilmestyi oma lemmikki. Iso ahven tuli heti paikalle, kun perkkasimme kalaa rannassa. Se ei erehtynyt ottamaan syöttiä, joka oli koukussa, mutta vei kaikki jätteet sitä mukaa kun heitimme ne veteen.

–Se painaa ainakin kilon!– Arveli Aune.

–Mutta eipä tule meidän syötäväksi.

Pienemmät pyörivät rannalla meidän luona, Kravtshuk oli minulle vihassa:

–Houkuttelet nuo pienemmätkin mukaasi, jos joku heistä hukkuu, minä olen vastuussa.

–Sanokaa, mitä heidän pitää tehdä, kyllä he tottelevat, jos heidän kanssa kunnolla puhutaan.

Ei siinä vaiheessa Kravtshukilla ollut mitään sopivaa työtä alaikäisille. Sade jatkui, työt seisovivat, johonkin piti purkaa paha mieli. Minä vain satuin aina silmiin väärällä ajalla:

–Sinusta minun päänsärky ja vaiva johtuu! Sinä tässä viet nuita penskoja vaarallisiin paikkoihin.

–Olisiko parempi, jos minä lähdän pois?

–Mene ja heti!

Menin Aunelle kertomaan mitä Kravtshuk minulle sanoi.

–Ja tämä tyttö lähtee, mutta älä puhu nuille lapsille mitään.

–En minäkään jää! Aune oli heti valmis lähtemään.

–Haetaan pois odotuskoukut.

Kyllä Kravtshuk huomasi, mitä me touhutaan, mutta ei tullut puhuttelemaan. Ei varmaankaan uskonut, että me lähdemme monen päivän matkalle ilman ruokaa, tuntematta tietä. Tullessa olimme nähneet karhun tekemiä merkkejä puissa. Aikuisetkin pelkäsivät, että karhu liikkuu aivan lähellä, jos sillä on poikaset, on se arvaamaton vastaantulija.

Aamulla lähdimme aikaisin, päätimme pysytellä jokivarressa, joka tapauksessa joki tuo meidät Njuhtshaan. Välillä voimme onkia ja keittää kalat. Olimme jonkun matkaa menneet, kun perässämme alkoi kuulua ääniä.

–Eila, nuo penskat ovat perässä.

Kun lapset huomasivat, että olemme heidät nähneet, piiloutuivat he pensaikkoon. Heti kun lähdimme liikkeelle, oli koko porukka perässä, jonkun aikaa sitä jatkui.

–Tulkaa pois, jutellaan!

Yksi toisensa jälkeen lapset tulivat näkyviin. Kaikki olivat lähteneet, ei kukaan jäänyt. Miten me tämä selvitetään?

–Miten luulette pääsevän perille? Tiedättekö, että joudumme kävelemään kolme päivää, meidän mukana ei ole yhtään aikuista, eikä teillä ole ruokaa.

–Eihän teilläkään ole, me pärjätään samalla lailla kuin tekin.

–Minut ajettiin pois, minun oli pakko lähteä.

–Me tiedämme, sanoimme, Kravtshukille, että kerran ajoitte Eilan pois, lähdemme mekin.

Kohta meidän perään lähetetään joku, ei voi olla, ettei Kravtshuk olisi huolissaan siitä, kun me kaikki lähdimme teille tietämättömille.

Emme voineetkaan Aunen kanssa järjestää lomamatkaa, nyt täytyy pitää kiirettä, että saamme joukon terveenä Malengaan.

Pilvet hajosivat, paistoi aurinko. Kalastelimme illalla, aamulla saimme kaikille pienen kala-annoksen, sitten jatkoimme matkaa. Välillä ranta oli tulvaveden kantamaa puunsotkua ja rapaa niin täynnä, rantaa myöten emme voineet jatkaa. Piti lähteä etsimään tietä. En päässyt pitkälle, kun sakki oli taas perässä, Aune vain oli jäänyt rannalle houkuttelemaan kalaa.

–Aune, miksi päästit heidät minun perään? Hidastuttavat matkaa, aina pitää laskea päitä, ovatko kaikki mukana.

–He halusivat, –tavalliseen rauhalliseen tapaansa vastasi Aune.

Aune olikin metsässä hyvä kaveri. Hän oli asunut Muzhalolla isänsä kanssa, kun äiti oli sairas, otti isä hänet aina mukaansa. Isä oli opettanut luonnon lakia. Metsän ääniä ei saa säikkyä. Jos huuhkaja huusi, tai jalkojen vierestä nousi siivilleen iso metso, jäi Aune aivan rauhalliseksi. Siellä, missä minun piti ottaa avuksi sisu, tai tahdon voima, näyttääkseni rohkealta, Aune oli rohkea.

Njuhtshan kylä alkoi olla näkyvässä, piti ylittää vartioitu rautatiesilta. Menemmekö sillalle, vai ylitämme joen jossain muussa paikassa. Emme kerinneet päättää, kun eteemme tuli sotilas:

–Stoi! Pysäytti hän meidät, –onko teillä kulkulupa rautatiesillalla.

–Olemme menossa Malengaan, meidät palautettiin heinäniityltä Oshtomozerolta, olemme kolmatta päivää matkalla, avojaloin metsässä, ilman ruokaa.

Vartiasotilas otti puhelimen:

–Täällä on joukko avojalkaisia, nälkäisiä lapsia, mitä heidän kanssa tehdään?

–Tulen heti paikalle, –vastasi esimies.

Tuli upseeri, kerroimme hänelle, että meidät lähetettiin pois heinäniityltä, koska siellä ei ole työtä, jota voisimme tehdä. –Emme tietysti kertoneet, että olemme karanneet.

–Oletko sinä vanhin?

–Olen.

–Odottakaa, keittiöstä tuodaan teille vähän leipää, niin saatte sitten mennä.

Saimme leipäpalat ja jatkoimme matkaa.

Aamulla kello 9 olin jo Kemovin kabinetissa. Täytyi selvittää ensimmäisenä, ennen kuin joku toinen tulee sotkemaan.

–Mistä sinä siihen ilmestyit?–Kemov oli yllättynyt.

–Kravtshuk ajoi minut ja Aunen pois. Nuoremmat tulivat perässä, –kerroin vähin sanoin.

–Minne minä nyt sinut panen töihin?

Kemov mietti vähän aikaa.

–Lähetkö Segezhaan kursseille? Siellä on viilarien kurssit, opetetaan huoltamaan puunkuljetusvaunujen laakereita.

–En halua lähteä.

–Miksi et halua?

– Villeä ei voi vielä jättää yksin, hän ei osaa aamulla nousta töihin. Äiti on Tshalozerolla. Ei syy Villessä ollut, se oli semmoinen hätävale. En vain halunnut rasvaamaan “kärryn pyöriä”, luulin, että pystyn johonkin parempaan. Jonkun aikaa Kemov oli hiljaa, kasvot käsiin haudattuna, muistui hänen mieleen omat lapset, vai oliko hän tosiaan saanut minusta niin kyllikseen, että ei voinut päättää mitä minun kanssa nyt tekisi.

–Ota viikon eväät, ja mene äitisi luo Tshalozeron, sinne kumminkin pitää lähettää joku perunaa multaamaan.

–Toitko lapset elävänä pois sieltä? –Siis joku oli kumminkin kerinnyt jo kertoa Kemoville.

–Kaikki tulivat, sovittiin, että he itse tulevat kertomaan teille, miksi tulivat pois.

Illalla kerroin Villelle Oshtomozeron reissusta, pesin purolla hänen vaatteet ja olin valmis lähtemään Tshalozeron.

–Minä en olisi lähtenyt sieltä, siellä on niin hyvät kalavedet, kaksi jokea, järvi.

–Joo ja ilkeä Kravtshuk, no jos totta puhun, niin en minäkään mikään lahja ollut. Olisihan minunkin pitänyt ymmärtää, että en minä sinne kalastamaan ollut tullut. Mutta vielä ne kakarat, olivat joka paikassa perässä, Kravtshuk luuli, että minä niitä venyitin perässäni hänen kiusaksi. Mutta kun ei kukaan heistä välittänyt.

–Pitäisikö minun kysyä vapaata työstä, ja lähteä sinua saattamaan ? Eksyt vielä.

–Mitä sinä nyt? Olenhan minä siellä käynyt jo.

–Sinä et tiedä, siellä on nähty karhuja, ja hirvikin saattaa päälle tulla.

–Pelottelet sinä vain minua.

Kyllä minä ymmärsin, Ville oli ollut paljon yksin tänä kesänä, ennemmin emme olleet päivääkään erillään. Muutenkin Ville piti minua sellaisena räpäleenä, joka ei jaksa mitään, eikä pysty mihinkään. Aina muka täytyi perään katsoa. Emme osanneet ilmaista tunteita sanoilla, ei ollut tapana ääneen puhua semmosista.

Metsäpolkua tallustin avojaloin Tshalozeroon. Kyllä ne Villen puheet pani aina äkkiä kääntymään ja tarkastelemaan ympärille, omat askeleet kuulostivat siltä, kuin joku olisi tullut perässä. Muitakin ääniä tuntui olevan paljon enempi kuin tavallisesti. Tuulen kaataman puun kannon saatoin nähdä karhuna. Ei auta muu, kun käydä katsomassa lähempää sitä, mikä pelottaa. Villen pelotteluko sai aikaan, että minä tuolla lailla säikyn. Tällä kertaa toin Kotlubovskille virallisen lähetteen.

–Miksi sinä sieltä pois tulit?– Kysyi äiti vakavasti.

–Meidän luonne ei oikein sopinut yhteen Kravtshukin kanssa, ja minä tulin pois.

–Älä iliveile. Kenen kans sinä sieltä tulit?

–Aunen.

–Mitä tuo nyt lienekki, ei sinusta saa selvää.

–Minähän toin aivan virallisen lapun Kotlubovskille, että minut on lähetetty tänne “johtamaan” perunanmultausta.

–Täällä on käyny huonosti, Hilman vaari on kuollu ja Hilmaki nyt sairastu.

–Ilmoititteko te vaarin kuolemasta.?

–Mitäpä tuosta, kuollu, mikä kuollu, –sanoi Hilma, tuonne haudattiin mäenrinteeseen, kauniille paikalle.

Olisin mielelläni levähtänyt tämän päivän, soudellut ja kalastellut, mutta Kotlubovskii oli eri mieltä.

–Ei ole vapaata kuokkaa, et voi yhtäaikaan mullata, mene tuonne kaalimaalle, sinne on tullut matoja, kerää ne pois jokaisesta kerästä.

Kannoin matoja tasasen kannon päälle, linnut pian huomasivat ruokailupaikan, ja madot vietiin sitä mukaa kun kerkesin sinne tuoda niitä. Oli oikein kuuma päivä, en huomannut, että prikiiri on kotona ja hänellä oli vieras, Ukkozeron prikiiri Ogorodnikov, siellä oli samanlainen aputalous kun tässäkin, juoksin järveen ja unohduin siellä pulikoimaan.

Aina valpas prikiiri kyllä näki, että olen pois työpaikalta, kun näytteli paikkoja vieraalleen. Muistin, että onhan nyt työpäivä, vasta silloin, kun aloin kuulla ääniä rannalta. Ukrainaksi miehet ihmettelivät, ukrainalaisen puheen kyllä ymmärtää, on se niin lähellä venäjänkieltä.

–Katso, katso, kädet näkyy ja jalat näkyy on syvällä, mutta ei uppoa.

Oli varmaankin outoa, että olin niin syvällä, että en pohjaan ylettänyt, enkä mennyt veden alle. En ollut mikään hyvä uimari, senkun pinnalla pysyin ja jonkun verran liikuin eteenpäinkin. Kotlubovskii kumminkin muisti, että hän on esimies, ja että minä olin luvatta jättänyt työpaikan:

–Heti pois sieltä ja mene töihisi,– oli hän minulle vihassa.

Kaiken kokemani jälkeen minun oli hyvä olla. Rannassa oli vene jota sain käyttää, jos se oli vapaa, eikä Hilma ja Lyyli olleet vesillä. Minä tyydyin lauttaankin, sillä minä sain istua ja onkia iltakaudet ja pääsihän sillä huvikseenkin ajelemaan. Äiti ja Lyyli katsoivat aina perään, pelkäsivät, että jos minä vaikka nukahdan ja putoan unisena veteen:

–Tuntikausia istut liikkumatta, aina saa pelätä, että putuat sinne vetteen,– äiti torui.

–Jee, kyllä se joskus siltä tuntuu,– Lyylikin vielä siinä.

–Käyväämpä tuolla suon reunassa kattomassa, olisko jo kypsiä juolukoita,– äiti otti pienen kattilan.

Mieluummin olisin mennyt narraamaan pikkukaloja, hauet olivat harvinaista saalista, olisikohan meidän kalastusvehkeet olleet niin huonoja, vai eikö järvessä ollut suurempaa kalaa. Äiti katsoi minua niin vakavasti, että en uskaltanut panna vastaan, vaan lähdin mukaan, itsekseni vain hoin, että kun minä olen kävellyt siellä eikä siellä mitään kypsiä marjoja vielä ole. Mörön syötiksi minut haluatte mukaan. En minä mitään ääneen puhunut.

Lähdimme kolmestaan, äiti, minä ja Lyyli. Naiset taas nostivat kannon juurelta mättään, sen alla oli vieläkin siemenperunoita tallessa.

–Nämä ovat tässä vieläkin liian tiheässä, harvennetaan niitä vähän,– Lyyli laski leikkiä.

–Katoppa sinä, Eila, sillä aikaa, ku perunat kypsyvät, onko niitä juolukoita ja kerrää sen verran, että näkkee mejän käyneen metässä. Rikatiiriki on niin talon puolesta, ihanku ommaasa vahtaa.

Kohta olivat kuoriperunat valmiit, mukana oli suolakalaakin. Mikäs sen makeampaa.

Jonkun verran keräsimme juolukoita, niistä keitettiin mökillä hilloa ilman sokeria.

Kalakeittoon lisättiin jatkoksi nauriin, punajuuren tai porkkanan naatteja, joita tuli kasvismaata harvennettaessa, pellon reunoilta keräsimme nokkosia, koiranputkia ja muuta syötäväksi kelpaavaa.

Viherkasvit ja kala vaikuttivat parantavasti, kohta en tuntenut kipua jaloissa ja ikenetkin olivat tykkänään heittäneet verestämästä. Äitikin näytti paremmalta, vaikka ei nyt juuri lihonut, mutta muuten oli terveemmän näköinen.

Kotlubovskii piti kasvimaasta hyvää huolta. Sitä kasteltiin ja kitkettiin rikkaruohoja, madot kerättiin kaalista pois käsin, ja kyllä kaikki kasvoikin.

Viikoksi lähetettiin poikia kaivamaan perunakuoppaa, mukana oli Takkisen Mauno ja Villekin pääsi muutamaksi päiväksi. Jonkun päivän kuluttua tuli lisää poikia ja Villen oli käsketty tulla omaan työhönsä. Tulijat toivat Maunolle äidiltään kirjelapun, jossa hänen äiti kirjoittaa Maunolle “Rakas lapsi”. Mauno huomasi, että minä kurkistin olan yli lappuun ja oli nolona. Hän otti kasvoilleen kovan miehen ilmeen ja sanoi:

–Karvat munissa ja äiti puhuttelee “rakas lapsi”.

–Älä pelkää, en minä sinua siitä kiusaa, semmosia ovat äidit.

Hiekkaseen mäentörmään kuoppa tuli muutamassa päivässä. Pojat olisivat halunneet viivytellä, järvellä oli parakkien jälkeen hauskaa, mutta prikatiiri piti huolen siitä, että töissä ei laiskoteltu.

Nyt olisi kirvesmiesten vuoro. Piti löytää kylliksi kuivaa puuta kuopan sisustamiseen.

Minäkin muka lähdin etsimään kelopuuta, onohduin seuraamaan lähellä liikkuvaa kettua.

Kettu oli liikkunut lähettyvillä koko kesän, eikä ollut välittänyt talon asukkaiden läheisyydestä ollenkaan. Perunakellari saatiin ajoissa valmiiksi, edessä oli vain sadon korjuu.

Nyt ei enää ollut niin paljon töitä kasvismaalla ja perunapellolla, äiti ja Hilma lähetettiin keskkukseen. Jäimme Peijolan Lyylin kanssa isäntäväen avuksi. Perunasato näytti olevan hyvä. Monet vakuutti, että kaali ei onnistu tällä korkeudella, mutta siihenkin tuli hyvät kerät.

Yöt pimeni, prikatiiri pelkäsi varkaita. Hän pani meidät Lyylin kanssa vahtimaan yöllä peltoja. Lyylin puoli oli lähempänä taloa, minun puoli oli korkeammalla ja päättyi sakeaan pusikkoon. Tuntui, että metsässä koko ajan on liikettä.

–Ei siellä mitään, metsän eläimet siellä liikkuvat. Rauhoitti Lyyli minua.

Tein ison nuotion ja kiersin kaiken aikaa omaa pellon puolta. Joitakin öitä meni rauhallisesti. Mutta yhä enemmän tuntui siltä, että en ole yksin. Siellä on joku.

–Lyyli, mennään katsomaan, tuolla pensaikossa on joku, saattaa olla montakin,– huusin Lyyliä apuun.

–Ei siellä ketään ole, tule tänne minun luo, paistetaan nuotiossa nauriita.

Lisäsin nuotioon puita että valo heijastaisi laajemmasti ja menin Lyylin luo nauriita syömään. Niitä tuli syötyä liikaa nälkäiseen mahaan, aloin röyhtäillä aivan mädänneen kananmunan hajuisia röyhtäilyjä. Kun aamu alkoi sarastaa, en mennyt katsomaan omaa osaani pellostä, oli niin paha olo, että menin suoraa nukkumaan. Kerkesin nukahtaa, kun prikatiiri tuli suuren metelin kanssa sisälle.

–Missä sitä yö on nukuttu? Puoli peltoa perunaa on varastettu, eikä kumpikaan ole kuullut mitään. Sinun puolelta se kaivettu, selkään sietäisit saada,–pauhasi prikatiiri.

Minähän kuulin, että siellä pensaissa joku liikkuu, miksi lähdinkään niitä nauriita syömään, joista vieläkin on paha olla. Enhän minä voinut kertoa, että olin Lyyliä pyytänyt avuksi katsomaan, kuka siellä liikkuu.

–Eikä tuosta voi mennä takuuseen, vaikka olisi itse kaivanut, että voisi tarkastaa meidän valppauden. Jee, niin se on ollutkin. Tai jos olisit jäänyt sinne, olisit vaikka kivellä saanut päähäsi.

–En minä tänne jää kuuntelemaan tuon hullun huutoa. Eikä täällä enää mitään kivaa ole. Yöt ovat jo pimeät, kylmä, sataa vettä koko ajan, eikä ole edes mitään lukemistakaan. En käynyt edes katsomassa, miten paljon perunaa oli kaivettu. Keräsin kampeet ja lähdin keskkukseen.

Taas kerran tulin henkilöstöosastolle Kemovin luo.

–Mistäs sinä? Luuletko että minun on tullut ikävä sinua?

Kerroin rehellisesti, mitä oli tapahtunut, Kemov vain huokaili.

–Olisihan Kotlubovskin pitänyt itsensä olla toisena vahtina, jättääppä yöksi nainen ja lapsi vahdiksi. Ja sinun pitäisi päästä taas töihin?

Pääkirjanpitäjä Bogdanov Sevir Nikolajevitsh poikkesi henkilöstöosastolla, poltti savukkeen ja rentoutui. Hän huomasi, että en ole pois lähdössä, alkoi kysellä Kemovilta:

- Mikäs kaaderi se tämä on ?
 - On siinä semmoinen kaaderi, että saan hänen takia kohta pään harmaaksi.
 - Mikä siinä on vikana?
 - Melkein joka viikko työtä vailla. Etkö ole jo kohta kuusitoista? Näytät vain kymmenvuotiaalta.
 - Minkälainen käsiala sinulla on? –Odottamatta kysyi Sevir Nikolajevitsh minulta.
 - Jos haluan, kirjoitan nätisti, jos haluan niin nopeasti.
 - No miten olisi, haluaisitko kirjoittaa nopeasti ja selvästi?
 - Haluaisin.
 - Anna hänet pariaksi päiväksi kirjanpito-osastolle, kolhoosista saimme kalaa, pitäisi nopeasti saada se jaettua, tehdään kuponkeja joihin tarvitsee vain kirjoittaa joku sana “Kalaa 500 gr. “, pannaan leima, annetaan kala ihmisille.
 - Mene vain, sitten kun Sevir Nikolajevitsh sanoo, tulet tänne.
- Kirjanpito-osasto. Olinhan minä asioinut monenlaisessa kirjanpito-osastossa tulkkina ja äidin asioilla. Se oli mielestäni totuuden paikka. Sieltä löytyi aina kaikki paperit ja tiedot ihmisten palkoista. Mitenkähän täällä saadaan kaikki tiedot säilymään? Niemen Kaanin äiti, Lillian Niemi, oli myös kirjanpitäjä, hän aina vihelteli jotain tai hiljakseen laului. Vähän pelotti, mitä jos Anna Fjodorovna muistaa että olin niiden joukossa, jotka edellisenä talvena saivat kahdet kortit väärentämällä hänen antaman todistuksen. Helmitaulut raksuttivat eri äänillä ja eritahdissa.
- Istuin ja kirjoitin kalakuponkeja, niiden jakaminen aloitettiin sen mukaan kun sain niitä valmiiksi. Minua kiinnosti kaikki, mitä tapahtui ympärillä. Soi puhelin, pääkirjanpitäjä lupasi ehdottomasti soittaa kolmen aikana. Sihteeri toi asiapapereita, yhden niistä Sevir Nikolajevitsh laittoi päällimmäiseksi, siinä oli se asia, josta hän lupasi soittaa kello kolmelta.
- Mitä sinä vilkuilet ympärillesi, joko kyllästyit?
 - Ei, pelkäsin, että olette unohtanut lupauksenne soittaa kolmelta.
 - Voi hitto! Sehän meinasi unohtua. Missä se kirje nyt on?
 - Jos tuosta pinosta nostatte yhden pois, niin seuraava on se, jota tarvitsette.
 - Niinpä olikin.
 - Tuletko huomennakin?
 - Jos niin sanotte, niin tulen mielelläni.

Tulin seuraavana ja sitä seuraavana. Saatiin lupa pitää yksi työntekijä lisää osastolla, ainakin niin kauan, kun tulee seuraavalle vuodelle toimihenkilökunnan suunniteltu määrä tietoon. Työni oli palkanlaskuosastolla, laskin palkkaa, pidätin palkoista taulukon mukaan tuloveron, joka vähennettiin joka kuukauden palkasta. Huomasin, että joidenkin palkasta pidätettiin viisi prosenttia, nimikortin nurkassa oli vain merkitty “erikoissiirtolainen”. Eniten heidän joukossa oli ukrainalaisia, tuttujakin nimiä :Kotlubovskit, Ogorodnikovit, Balan, selvä, kulakkeja. Vaikka kyllä se on tullut täälläkin kaikille selväksi, että ahkeran työn tuloksena he olivat varakkaimpia siellä kotipuolellaan, täälläkin he saavat maan tuottamaan vaikka mitä. Heidän palkasta pidätetyt rahat siirrettiin erikoissiirtolaisia kontrolloivalle organisaatiolle.

Olin edelleenkin tärkeä muistio pääkirjanpitäjälle.

–Katso, panen tämän kansion tähän, muistuta sitten kun siitä tulee puhe.

Joskus innostuin seuraamaan asiakkaita ja sitä, miten heidän asiat hoidettiin. Saatoin unohtaa, että olen töissä, enkä aina ollut edes kasvot pöytään päin.

–Mikä juhla sinulla on? Etkö ole töissä?

Häpesin kamalasti, kun minulle jouduttiin tekemään huomautus. Jos satuin olemaan pois paikoiltani, alkoi kuulua pääkirjanpitäjän ääni:

–Missä minun muistiinpanokirja on?

Olin tärkeä osa osaston muistista. Helmitaulua opin käyttämään aika pian. Toisten helmitaulujen rätinä haittasi minua, siitä tuli päänsärkyä. Kehittelin oman tavan laskea helmitaululla, laskin siten, että minun helmitaulusta tuli eniten ääntä. Minun helmitaulun nappulat liikkui kevyesti, ja kun lyijykynällä hankasin paperinpalan mustaksi ja sillä sitten metallipuikkoja, joihin nappulat olivat pujotettu, kyllä ne liikkui. Jos piti lähettää oikealta vasemmalle, taikka päinvastoin, useampi nappula, tein sen kahdessa erässä: peukalolla lähti liikkeelle puolet ja loput perään nimettömällä, kun etusormi pani liikkeelle jo seuraavan rivin nappulat. Laskin nopeasti, mutta näytti se vielä nopeammalta, koska yhtäaika oli niin paljon nappuloita liikkeellä. Ja ääntä tuli paljon.

Lue seuraava osa Töllin Tyttö -kirjasta ensi viikolla Etusivun Lukunurkassa!
Löydät Etusivun Lukunurkan osoitteesta <http://lue.etusivu.net>